slovoprosvity.com.ua

Без мови немає нації!

СЛОВО ПРОСВІТИ

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

16 (393), 19—25 квітня 2007

ВІДРОДЖЕННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ СТОЛИЦІ

Фото Олександра Литвиненка

Так готувалися до Дня довкілля у селищі Батурин Чернігівської області. Це студенти аграрних коледжів Чернігівщини й Сумщини приїхали сюди досадити і впорядкувати закладений 2005 року, згідно з указом Президента про відродження гетьманської столиці, парк козацької слави (фоторепортаж на с. 9).

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВІКТОР ЮЩЕНКО: «Я ПОВИНЕН ЗАХИСТИТИ ВИБІР НАРОДУ»

Петро АНТОНЕНКО

Президент України Віктор Ющенко 12 квітня дав в Українському домі столиці прес-конференцію для журналістів усіх реґіонів країни і їхніх зарубіжних колег. У вступному слові він детально зупинився на основній причині, що спонукала його 2 квітня видати Указ про розпуск парламенту і нові вибори. Це спотворення парламентом волевиявлення народу, зафіксованого на торішніх виборах, узурпація влади, до якої прагнула правляча коаліція з її урядом.

Конкретніше — мова про небезпечний, недемократичний прецедент переходу деяких депутатів з опозиції до коаліційної більшості. Глава держави зачитав тексти оголошень, зроблені головуючим на засіданнях парламенту 22 і 23 березня. У перший день було оголошено про перехід двох депутатів, другого дня — семи до правлячої коаліції, "згідно із заявами депутатів". Ось так починалася ця узурпація, підкреслив Президент.

Деякі пояснення. Вперше в Україні вибори парламенту торік були проведені повністю на пропорційній основі, тобто за списками партій і блоків. У парламент пройшло 5 політичних сил, які пропорційно до набраних голосів отримали відповідну кількість мандатів депутатів. Така цифра повинна залишатися незмінною протягом усіх п'яти років каденції парламенту — в цьому суть пропорційної системи. На зміну вибулому депутату приходить новий, але зі списку тої ж партії чи блоку.

На жаль, сказавши "А", законодавці не сказали "Б": увівши пропорційну систему, не внесли в закон положення про імперативний мандат. Тобто, якщо депутат самочинно вийде з фракції, він позбавляється мандата. У нас вийти, виявляється, можна. Але куди? Тому ще принциповіше питання — перехід депутата в іншу фракцію, в коаліційну більшість. Не торкатимемося морального аспекту, то окрема тема — зрада, підкупи, безпринципність. Але й із правового боку перехід недопустимий. Тут уже є чіткі норми законів, зокрема, основного — Конституції. Там сказано, що парламентська коаліційна більшість формується виключно на базі депутатських фракцій. А ця більшість, правляча коаліція — то не щось абстрактне. Саме коаліція має виключне право визначати кандидатуру на главу уряду, інші дуже важливі права, в тому числі щодо урядових призначень. І ось спотворюється воля народу на виборах.

Це роз'яснення (його детально зробив і Президент) необхідне, щоб акцентувати на головному: Глава держави мав захистити право народу на свій вибір. Бо план узурпації влади очевидний: маніпуляціями в парламенті стягти у коаліцію 300 голосів, конституційну більшість, остаточно спотворити волю українців на виборах. А далі грабувати країну. Приклади цього Президент озвучив: зокрема, недавня "прихватизація", продаж за безцінь Луганського тепловозобудівного заводу.

РОЗПУСК НЕ БУВ САМОМЕТОЮ

Віктор Ющенко зазначив, що це рішення далося йому непросто, що розпуск парламенту не був самометою. Навпаки, Президент до останнього прагнув порозумітися з парламентом. Вказавши на неконституційність отих депутатських "переходів", Глава держави запропонував припинити це явище. А також запропонував затвердити законодавчо торішній Універсал національної єдності, скасувати деякі неконституційні рішення. А ще — почати справжній конституційний процес, щоб внести поправки до Конституції, а може, й прийняти її нову редакцію, так, як належить, зі всенародним обговоренням, а не так, як це було похапцем зроблено в грудні 2004-го.

Ці пропозиції Президент обговорював цілий день 2 квітня на консультаціях із лідерами фракцій парламенту. Потім окремо зустрівся з головою парламенту Морозом на його прохання. Домовилися, що Мороз внесе ці пропозиції на розгляд парламенту наступного дня. Але того ж вечора Ющенко дізнається, що Мороз терміново скликає вечірнє позачергове засідання парламенту, на якому планується зробити ще низку неконституційних кроків, зокрема, щоб унеможливити перевибори парламенту. В тому числі — заміну Центрвиборчкому. Лише після цієї чергової зради домовленостей із боку Мороза Президент о 9-й вечора підписав Указ. Ющенко детально пояснив це на прес-конференції, підкресливши, що криза, яка настала після розпуску парламенту, спровокована самим парламентом. Це парламентська криза. Тому перевибори, очищення через волевиявлення народу — це стало єдиним виходом із ситуації.

Продовження на с. 2

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 808 157 грн. 75 коп.

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ З ВОЛОДИМИРОМ ЯВОРІВСЬКИМ

4

ВІТАЄМО ПРОСВІТЯН!

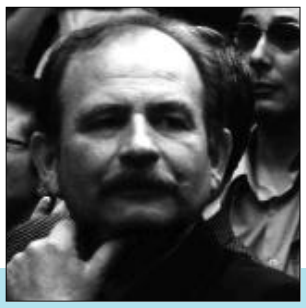

7

СУТНІСТЬ ЧИСЕЛ

8–9

ЛЕСЬ СЕРДЮК ПРО КІНО І ЖИТТЯ

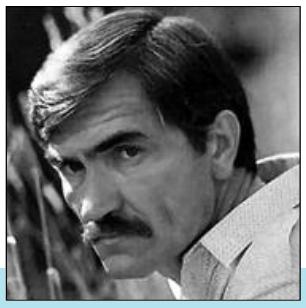

14

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина" Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ "Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

“Дострокові вибори — це очищення”.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВІКТОР ЮЩЕНКО: «Я ПОВИНЕН ЗАХИСТИТИ ВИБІР НАРОДУ»

Закінчення. Початок на с. 1

Підкресливши, що за жодних обставин не скасує Указу, Президент наголосив: “Те, що діялося в парламенті, то жнива узурпації”. “Ми доживемо до того часу, коли навіть ті, хто приймає закони, будуть їх виконувати”.

А ось що відповідав Президент на найважливіші запитання.

Про загальну оцінку ситуації:

У країні відбувається нормальний демократичний процес. Демократія не робиться за один день. Не варто приділяти таку велику увагу емоційній частині деяких політичних заяв.

Про стабільність чи силові варіанти:

“Жодних силових варіантів не буде. Ми живемо в країні, що знаходиться в центрі Європи й живе за законами. Я дав вказівку міністрові внутрішніх справ, щоб ні біля мого Секретаріату, ні на вулицях і площах і загалом у Києві не було жодного правоохоронця зі зброєю”.

Про заяви урядовців, нібито розпуск парламенту загальмує “великі економічні досягнення уряду” і спричинить економічну кризу:

Глава держави зазначив, що ніякі політичні пристрасті не повинні позначатися на економіці, що вона розвивається стабільно. Щодо “великих досягнень уряду”, то Ющенко нагадав, що економіка України на підйомі вже шостий рік, незалежно від того, хто в уряді. А що за останній час утворилася заборгованість із відшкодування ПДВ на 8 мільярдів гривень, що знову ростуть борги перед селом, оце вже “заслуга” уряду.

Про шляхи подолання кризи:

Президент подав урядові пакет пропозицій, які доповнюють і розвивають ті, що він робив напередодні розпуску парламенту. Їх потрібно якнайшвидше обговорити за участю уряду, лідерів усіх парламентських фракцій. Президент готовий до такого діалогу. Більше того, він щодня продовжує зустрічі з прем’єром, представниками різних політичних сил.

Про посередництво зарубіжних країн:

Президент сказав, що на цьому етапі українська політична еліта має шукати порозуміння сама, це справа її честі. У подальшому сприяння інших країн у наших демократичних процесах цілком можливе. Щодо Росії, Президент повідомив, що він у постійному діловому діалозі з Володимиром Путіним. Як і з главами багатьох інших держав світу.

Про політичні пристрасті на майданах:

Тут багато емоцій. Щодо відвертих антидержавних акцій (ішлося, зокрема, про появу на мітингах коаліції в Києві прапорів якоїсь “Донецької республіки”, заклики до поділу України), то Ющенко сказав, що ми живемо в країні, де є політичні сили, які закликатимуть до подібного, спекулюватимуть на темах сепаратизму, мовному питанні.

Журналістка з Луганська поставила запитання щодо резонансної справи студента Сергія Мельничука, який мусить через суди добиватися права навчатися в Луганську державною українською мовою. Президент сказав, що йому відомо про цю історію і він дав доручення Генпрокурору негайно розібратися в ситуації і забезпечити конституційні права громадян.

Про нові вибори:

Указ чинний, виборча кампанія почалася. Її не можна зупинити ні зверненнями уряду (“Указ не скасовується на прохання уряду”), ні дивними рішенням якихось районних судів (“Про конституційність Указів може судити лише Конституційний Суд України, а не райсуди загальної юрисдикції”), ні якісь хвороби окремих членів ЦВК (“Це хвороби одного діагнозу”). Мову можна вести лише про певне перенесення дати виборів, щоб виконати всі потрібні процедури.

Про демократичні сили на виборах:

Спочатку Президент дав оцінку торішній невдалій “коаліціаді” помаранчевих сил, які так і не змогли сформувати правлячу більшість. “Демократична коаліція не сформувалася через амбіції”. Серйозною помилкою назвав Президент і чвари серед помаранчевих сил під час минулої парламентської виборчої кампанії. Висновки для нових виборів? “Кожній політичній силі доведеться приймати нові принципи формування списків. Список — не проти когось, а щоб гармонізувати його з громадською думкою. Дострокові вибори — це очищення”.

Інтерес українських і зарубіжних журналістів до прес-конференції був величезним. Усі запитання неможливо було озвучити навіть за ці дві години. Я хотів запитати Президента, як він ставиться до існування в Україні грубої, вульгарної журналістики? У мене в руках було свіже число однієї київської газети з черговими паскудними публікаціями. Це запитання я поставив речниці Президента Ірині Ванниковій, яка вела прес-конференцію. Пані Ірина відповіла: важливо, що саме при цьому Президентові кожен може вільно висловити свою думку. А що саме в такій вульгарній формі? Нехай це буде на совісті тих, хто пише. Президент не може опускатися до такої полеміки. Це справа, скоріше, самих журналістів, громадськості — давати оцінку написаному з позиції честі й совісті. А мені подумалося: які ж ми буваємо іноді дрібні, засмикані емоціями, політичними баталіями, і наскільки мудрішим, зваженішим доводиться бути Президентові, якого часто не розуміє навіть наша політична еліта.

Цікавим було останнє запитання журналістів: “Яким батьком Ви є для своїх дітей?” Відповідь: “Хотів би залишити своїм дітям країну без тих проблем, з якими зіткнувся я. Найбільше хотів би передати їм чесне ім’я батька”.

ВИБОРИ-2007:
З’ЇЗДИ ЗАТВЕРДЖУЮТЬ СПИСКИ

Фото О. Литвиненка

Демократичні сили йдуть на вибори кількома блоками. Головне тепер — співпраця, а не протистояння. Тоді перемога забезпечена

Петро АНТОНЕНКО

Політичні сили України включаються у виборчу кампанію. Звісно, крім тих трьох партій парламентської коаліції, які поки що не визнали розпуску Верховної Ради і саботують виборчий процес. З огляду на це виборча кампанія дещо вибивається з графіка. Тому Президент готовий перенести день голосування за твердої та незмінної його позиції: виборам бути.

Деяка непевність із датою виборів змушує політичні сили діяти і за календарем голосування 27 травня, і залишати в резерві варіанти, як саме остаточно вийти на вибори, якими блоками і з якими списками (за перенесення виборів це можна буде відкоригувати). Під знаком цього пройшло 16 квітня, останній день, коли партії і блоки мали затвердити списки кандидатів. Звичайно, основна увага — до демократичних сил. Усі вони провели в понеділок свої з’їзди.

БЮТ: ВИПРОБУВАНА КОМАНДА

Блок Юлії Тимошенко на з’їзді в Українському домі затвердив список кандидатів до парламенту. Характерно, що майже без змін залишилася “верхівка” попереднього списку. Перша п’ятірка — Юлія Тимошенко, Олександр Турчинов, Микола Томенко, Йосип Вінський, Андрій Шевченко. До п’ятірки включений Йосип Вінський, який торік був другою людиною в Соцпартії, але рішуче порвав із нею після коаліційної зради Мороза. У першій десятці — голова Соціал-демократичної партії України Євген Корнійчук, що замінив у минулому спискові тодішнього лідера партії Василя Онопенка, обраного торік головою Верховного Суду. Оскільки до блоку увійшла Партія “Реформи і порядок”, то в першій десятці її лідер Віктор Пинзеник, а в списку також представники ПРП, зокрема, Сергій Соболєв, Володимир Філенко. Натомість не потрапили в новий список нинішні депутати-перебіжчики, які вийшли з фракції.

“НАША УКРАЇНА”: ПОЛЕ ДЛЯ МАНЕВРУ

Замість торішнього виборчого блоку “Наша Україна” тепер на вибори йтиме партія “Народний Союз — Наша Україна”. Торік вона була основою блоку “НУ”, до якого входили ще чотири партії. Тепер Народний рух і УРП “Собор” пішли у правицю, Партія промисловців і підприємців перебіжчика Кінаха, а також КУН не стали об’єктами блоку. Тож понеділковий з’їзд був означений як V з’їзд партії НСНУ. Він затвердив список як перелік кандидатів, не визначаючи їхнього місця в самому спискові. Виявляється, є й така можливість у законі. З’їзд оголосив перерву в роботі, а остаточний список із місцями кандидатів затвердять на його другому етапі. Термін спливає 26 квітня. У першій п’ятірці списку прогнозується голова партії В’ячеслав Кириленко, міністр закордонних справ Арсеній Яценюк, міністр оборони Анатолій Гриценко, а також, очевидно, Ольга Герасим’юк чи Святослав Вакарчук.

За законом, до списку можуть увійти й представники інших партій, але на індивідуальній основі, призупинивши членство у своїх партіях. Включено лідерів Громадянської партії “Пора” на чолі з її головою В. Каськівим. Так само міг би увійти в список (і навіть очолити його, за деякими прогнозами) Юрій Луценко. Але поки що це питання відкрите: Луценко сформував свій блок, хоч переговори про злиття НСНУ і “Самооборони” тривають.

НОВИЙ БЛОК “РУХ — УКРАЇНСЬКА ПРАВИЦЯ”

Національно-демократичні сили, які вперше за 16 років опинилися поза парламентом, виправили свою торішню помилку. Вони не розчинилися у “помаранчевих” мегаблоках, але й не йдуть поодинці. 10 квітня з’їзди Української народної партії, Народного руху України, Української республіканської партії “Собор” прийняли рішення заснувати виборчий блок “Рух — українська правиця”. 16 квітня в Будинку вчителя пройшов з’їзд цього Блоку. Серед партій-суб’єктів Блоку не виявилося кількох дрібніших національно-демократичних партій, яким запропоновано влитися в Блок на індивідуальній основі, тобто в особі своїх лідерів, активістів. Дещо несподіваною виявилася ситуація зі Всеукраїнським об’єднанням “Свобода”, яке очолює Олег Тягнибок. Як зазначено в заяві “Свободи”, вона мала увійти четвертим суб’єктом у Блок правиці, і дві партії з трьох — УНП і “Собор” — висловилися за це. Але третя партія правиці — Народний рух — була проти. А без згоди всіх партій розширення блоку неможливе. Тому “Свободі” також запропоновано увійти в правицю на індивідуальній основі. Якщо цього не станеться і “Свободу” змусять іти окремо, то вона може відібрати у правиці сотні тисяч голосів виборців.

Затверджену з’їздом першу п’ятірку Блоку очолюють голови партій — Борис Тарасюк (НРУ), Юрій Костенко (УНП), Анатолій Матвієнко (“Собор”), далі йдуть Василь Куйбіда та Іван Заєць. У списку також Степан Хмара, Олександр Слободян, інші відомі політики.

* * *

З’їзди проведено. Але оскільки ситуація з датою виборів непевна, ні списки, ні сама конфігурація політичних сил на виборах не остаточні. Зрозуміло лише, що БЮТ і “Наша Україна” йтимуть двома блоками. Схоже, що третім демократичним блоком буде Українська правиця. Доля інших сил і остаточна конфігурація на виборах визначатиметься найближчим часом.

НИНІШНЮ ВР НЕСПРОМОЖНІ ВИЛІКУВАТИ НІ КОНСТИТУЦІЙНИЙ, НІ ВЕРХОВНИЙ СУДИ УКРАЇНИ

Юрій ЖУК,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор технічних наук, професор,
завкафедри Полтавського університету
споживчої кооперації України

Як освітянин, науковець, що вивчав “Капітал” К. Маркса й ринкову економіку за працями П. Самуельсона, Е. Долана, Є. Ліндсея та інших, як людина, що на своєму шляху відчула голод, бачила невинно замордованих, стверджую: незважаючи на те, що ВР України V скликання завдяки Помаранчевій революції була обрана шляхом чесних виборів, вона стала невиліковно хворою в морально-етичному розумінні й нелеґітимна через обман виборця фракціями і багатьма “депутатами”.

На підтвердження. Якби п. Мороз з однодумцями не стояв під помаранчевими прапорами на Майдані разом із В. Ющенком, Ю. Тимошенко, Ю. Луценком, Ю. Костенком, Б. Тарасюком та іншими патріотами України, то навряд чи засідав би сьогодні в парламенті, адже виборці сприймали соціалістів як “помаранчевих” борців за шведський соціалізм, а вони виявилися завуальованими зрадниками.

Така ж ситуація і з КПУ Симоненка, тому що “Капітал” К. Маркса ніяк не можна об’єднати з капіталістичним капіталом українських бізнесменів. І якби рядові комуністи, ветерани праці й війни знали про майбутнє їхнє об’єднання, то ніколи б не голосували за сучасну верхівку КПУ Симоненка. Так само виборець не віддав би свого голосу за кандидата в депутати, який згодом перебігатиме з однієї фракції в іншу чи голосуватиме “за” або “проти” Закону залежно від того, хто більше заплатить.

Отже, вилікувати парламент можна тільки шляхом дострокових парламентських виборів. Адже і за канонами цивілізованої ринкової економіки неякісний товар має бути замінений якісним, споживач (у цьому випадку —виборець) не повинен бути ошуканим. І виборцю варто бути вдумливішим при голосуванні, щоб потім не згадувати прислів’я “Бачили очі, що купували (вибирали)”.

Нашим політикам уже слід зрозуміти, що політика — не брудна справа, і що закон не “дишло”, як нам утовкмачували за радянських часів. ПОЛІТИКА — це управління державними і громадськими справами, яке вимагає від політика вміння глибоко аналізувати процеси, що відбуваються в економіці й суспільстві, а Закони — це правила поведінки, обов’язкові для всіх у державі.

ЧАС ВИБОРУ, або ГРАБЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Петро АНТОНЕНКО

Усе, що відбувається, закономірне. Навіть якщо видається нам несправедливим. Воно має своє пояснення, причини. Очевидно, нам, українцям, судилося пережити цей відступ від Помаранчевої революції. Не маю жодного сумніву в її потрібності і, вибачте за патетику, величі. В головному: “Ми не раби” — змогли сказати про себе не одиниці, а мільйони. Але далі, мабуть, потрібен був отой холодний душ. Отой відступ. Потрібен усім: і народові, і його еліті. Людям, які зараз затято картають свою еліту (“нездарні, нікчемні, продажні”), які сподівалися щось змінити за місяць-два, нічого не змінивши в собі. Потрібен і отій самій вилаяній народом еліті, нашим політикам. І все-таки, поговоримо про еліту: їй довірено, на ній відповідальність.

Нарешті маємо виходити на цивілізовану політичну структуризацію суспільства, навіть попри теперішню гротескну 130-партійність. Чому про партії? Бо вже на другий день після свого обрання Президентом Віктор Ющенко нагадав своїм соратникам, що він обраний як лідер Блоку партій “Наша Україна”. Але за рік, весною 2006-го, — нові вибори парламенту, які обов’язково треба виграти. Бо виграш президентських — то півсправи. Тим паче, в Конституцію щойно було внесено суттєві зміни, що через рік, із січня 2006-го, значно обмежували повноваження Президента і переводили нас у парламентсько-президентську республіку. Коротше, логічно напрошувалася потреба об’єднання 10-ти партій Блоку “Наша Україна” в єдину потужну партію. Але ні Президент, ні суспільство так і не змогли цього втовкмачити своїм політикам, своїй еліті на початку 2005-го.

У результаті утворилася партія “Народний Союз — Наша Україна”. НСНУ виникла, по суті, на базі однієї з партій Блоку — партії “Солідарність”. Плюс чиновництво — столичне, обласне і районне.

Отож замість потужної НУ утворилася НСНУ, що відразу чомусь стала об’єктом критики вчорашніх “помаранчевих” побратимів — і зліва (БЮТ), і справа (УНП, Народний рух).

А до виборів було менше року. Гласом волаючого в пустелі залишився і другий заклик, м’якший варіант: якщо вже майже всі зосталися при своїх партійках, то хоча б іти на вибори одним блоком. Тобто, одним списком.

Фото П. Антоненка

Фото П. Антоненка

Є таке в нашому законодавстві. Не прислухалися. Не спромоглася наша еліта і на третій варіант: якщо вже йти кількома “помаранчевими” блоками, то принаймні не чваритися, не воювати між собою.

Ота ганьба, яку ми спостерігали протягом півроку виборчої кампанії, ще раз показала, які ми є. Менше всього хочеться порпатися зараз у суті тих звинувачень, тої ганебної війни. Гризня вчорашніх соратників по Майдану, за якою з сумом спостерігали мільйони українців.

Результат був на виборах. Парламент було програно. БЮТ і “Наша Україна” не набрали 226 голосів. Треба було ліпити коаліційну більшість за участю соціалістів Мороза. Далі вже все відомо. Аж по 2 квітня цього року.

Все, що сказано, не якийсь екскурс в історію. Це пекуче сьогодення. Бо почалася нова виборча кампанія. І саме вона покаже, чи навчилися чогось ми, народ, і наша еліта? Чи знову наступатимемо на ті самі граблі?

Окремо — про національно-демократичні сили. Вони вперше за 16 років опинилися поза парламентом. Тому варто проаналізувати, наскільки цьому посприяли “помаранчеві” мегаблоки, “розчинивши”, розсмикавши між собою націонал-демократів, “задавивши” їх, воюючи у виборчу кампанію не лише між собою, а й із ними, а наскільки винні самі ці сили? “Не підемо в ліберальні, олігархічні “помаранчеві” мегаблоки”, — патетично проголосив на початку минулої виборчої кампанії лідер однієї з національно-демократичних партій. Ну й не йдіть. Але чому знову був більшовицький принцип блукання між двома соснами? Одна сосна — мегаблоки, друга — підемо “своїм путьом”, як казав один вождь. І пішли... В нікуди, на задвірки. Третій, нормальний варіант — об’єднання в Блок національно-демократичних сил — чомусь не вийшов.

Знову це не екскурс в історію. Це — сьогоднішнє. Хотілося б почути чітку відповідь: чи, нарешті, національно-демократичні партії йдуть на вибори одним блоком, одним списком?

Так само, як і на запитання: чи не повториться торішня ганебна участь націонал-демократів у колотнечі “помаранчевих” сил?

Чи ні з ким було воювати? Нікуди ж не поділися Реґіони, продажні соціалісти, комуністи, вітренківці, не кажучи вже про відверто україножерські різні “русские” блоки й партії.

А вибори мають виграти демократичні сили. Остаточно. 16 років ми вже заплатили за “розкачування” до демократії і державності. Люди підтримають. І всі оті висмоктані з пальця “рейтинги” Реґіонів — то блеф у їхніх перекуплених засобах інформації. Є інші рейтинги. Рейтинг моєї сільської вулиці. В моєму селі, де традиційно чимало голосувало за комуністів, у 2004 році масово голосували за Ющенка. Минулої весни — за будь-кого: так люди відреагували на помаранчеві чвари. Але вони не зневірилися, не розчарувалися в ідеалах добра і справедливості, попри свідоме роздмухування тези про “розчарування”. Коли піде на принцип, на вибір, люди його зроблять. Вибачивши і самим собі, і своїм недолугим лідерам. Якщо, звичайно, ці лідери чогось навчилися і зможуть бути справді елітою великої нації.

УВІЧНЕНИЙ У «САДУ УКРАЇНИ»

Сергій ГЕРУК

5 квітня до 125-річчя від народження В’ячеслава Липинського в “Саду України” Міжреґіональної академії управління персоналом відкрито пам’ятник великому українському подвижникові.

В’ячеслав Липинський — видатний український громадський і політичний діяч, історик, публіцист, теоретик вітчизняного консерватизму, автор оригінальних соціологічних концепцій.

Участь у цій урочистій події взяли викладачі, студенти, співробітники Академії й гості. Пам’ятник відкрили голова Наглядової Ради МАУП, заслужений працівник освіти України, професор Георгій Щокін і директор Інституту культурологічних та етнополітичних досліджень МАУП, професор Василь Яременко.

Про непроминуще значення В’ячеслава Липинського в українському державотворенні говорили у своїх виступах ректор Академії Микола Головатий, професор Юрій Шилов, поет Анатолій Логвиненко...

Георгій Щокін, зокрема, наголосив: “Сьогодні минуло рівно 125 років від дня народження цього видатного політичного та громадського діяча, ідеолога, науковця, який мав польське походження й виразний український патріотизм. Увесь його нелегкий життєвий шлях засвідчує відданість українській національній ідеї, щиру й непідкупну любов до України та намагання втілити у життя найкращу модель державного будівництва для самостійної й незалежної Української держави. Його праці назавжди залишаться в українській скарбниці та обов’язково будуть використані в ім’я Бога й Батьківщини”.

Творення української національної державності було змістом життя та найвищою політичною цінністю для В’ячеслава Липинського. Він жив у той час, коли ідея національної державності була на периферії політичних інтересів української інтелігенції. Його політичні ідеї та переконання долали межі тогочасної суспільної свідомості, і він поставав в уяві сучасників романтиком-утопістом, політиком-ізгоєм, який захищає монархію, відстоює ідеї традиціоналізму (консерватизму) та ієрархічну структуру суспільства. В. Липинський витворив власну політичну концепцію української державності на основі високої етнічної культури хліборобської спільноти та, на превеликий жаль, не встиг утілити її в життя.

До цієї урочистої події МАУП випустила у світ унікальне видання — “Українська державницька ідея. Антологія політичного традиціоналізму” (укладання й передмова О. Шокала і Я. Ороса, біографічні статті О. Шокала). У цьому зібранні вміщено духовно-інтелектуальні надбання 26-ти творців української державницької ідеї, починаючи від “Велесової книги” й до сьогодення. А праці В. Липинського займають тут центральну, об’єднуючу позицію, як і його “клясократична теорія”, яка передбачає співпрацю всіх суспільних верств українського народу на основі сильного середнього класу (“хліборобської верстви”) заради створення власної держави. Антологія перейнята наскрізною ідеєю: творчий дух великих трудівників будить життєву волю індивідів і політичну волю й силу українського суспільства для творення своєї держави на стратегічних засадах національної ідеології, а в процесі творення національної держави нація творить сама себе.

●ХРОНОГРАФ

ЕКЗОТИЧНИЙ КОНСЕРВАТОР

Рубрику веде **Юрій ШАПОВАЛ,** доктор історичних наук, професор

Нещодавно один відомий політик, виступаючи на конференції в нашому інституті й критикуючи сучасну владу, послався на В’ячеслава Липинського. І я, і мої колеги розсміялися і зааплодували. Для української суспільно-політичної думки початку XX століття постать Липинського, історика, соціолога, політика, публіциста, є “екзотичною”.

В’ячеслав (Вацлав) Липинський народився 17 квітня 1882 року в селі Затурці на Волині. Отже, нині 125 років з дня народження Липинського. Походив він із польського шляхетського роду. Після навчання у Краківському й Женевському університетах, де студіював історію та агрономію, Липинський відбуває військову службу, поселяється в маєтку на Уманщині, видає наукові праці.

Під час І світової війни Липинського призивають у діючу армію. Після Жовтневого перевороту він вступає до української армії, а у травні 1918 року на пропозицію гетьмана Павла Скоропадського

його призначають повноважним послом Української держави у Відні. Він був послом і в часи Директорії.

Потім залишається в еміграції. 1920 року в Австрії він друкує працю “Україна на переломі”, створює політичну організацію “Український союз хліборобів-державників”, метою якої був традиційний гетьманат. Тобто Липинський — лідер та ідеолог консервативно-монархічного табору.

Липинський редагував часопис “Хліборобська Україна”, надрукував тут уперше трактат “Листи до братів-хліборобів”. На його думку, держава постає у процесі самотворення нації.

Існують три основні типи державного устрою: “класократія”, “демократія” і “охлократія” (себто влада натовпу), які чергуються у певній послідовності. Критикуючи українську демократію в образі УНР і охлократію (нею він вважав совєтську течію та українських націоналістів), Липинський наголошував, що лише класократична система врятує Українську державу. У влади є три джерела: мілітарне (“войовники”), економічне (“продуценти”) та інтелектуальне (“інтелігенти”). Отже, це повинні зробити організатори хліборобства, військової справи й національна аристократія.

Липинський підкреслював: ***“Ніхто нам не здобуде держави, коли ми самі її не збудуємо, і ніхто з нас не зробить нації, коли ми самі нацією не схочемо стати”.*** Липинський стверджував, що націю можна консолідувати на основі “територіального патріотизму”, вважаючи, що кожний громадянин незалежно від національності, віросповідання, політичних переконань повинен бути патріотом свого краю, добре знати і шанувати його історію, культуру, дотримуватися місцевих звичаїв.

Із 1926 року В’ячеслав Липинський переїздить до українського наукового інституту, заснованого Павлом Скоропадським при Берлінському університеті, де завідував кафедрою української державності. У 1930-му, розсварившись зі Скоропадським, він створив ще одну організацію — “Братство Українських Клясократів-Монархістів”.

Липинський довго хворів на туберкульоз, а 14 червня 1931 року його життя обірвалося. За заповітом, його останки перевезли з Австрії на Волинь, до села Затурці, де й поховали.

“Історія людства записана на зморшках і зморщечках, на чолах конкретних людей”.

ПИСАРІ І ХРОНІКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЖИТТЯ

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ З ВОЛОДИМИРОМ ЯВОРІВСЬКИМ

Продовження. Початок у ч. 15 за 2007 р.

“Таким чином козаки визволили всю країну й повернули її собі, а Хміль, урядуючи над ними, виявив небачені доти зразки хоробрості й військового хисту. Бог дарував йому силу й сприяв його справі від початку й до кінця його діянь і мечем своїм завдав нищівного удару лядським великим гордощам і впертости”.

Якби ж то так, любий нам і досі молодий арабе православної віри! Якби ж то Бог дав нашому Богданові і силу, і сприяння його справі (ні, нашій національній, нашій українській долі!) “від початку й до кінця. До кінця — особливо. На жаль, переяславський кінець був для нас трагічним і фактично на три з половиною століття вкинув наш народ у морок, у колоніальну безпросвітність, завів наш дух у підпілля. Лише поодинокі одчайдухи нагадували світові й мовчазному українському простолюдові про те, що нація ще жива: Мазепа, Тарас, Куліш, Костомаров, Леся Українка, Франко, Грушевський, Міхновський... Але ти, Павле Халебський, не міг про це знати, бо після Переяслава збігло лише півтора року, і ти зафіксував нам Україну ще вільну, живу, енергійну, хоч по великій визвольній війні її мали б населяти лише вдови, діти й немічні діди з бабусями.

Отож Павло веде наступне українське поселення містечко Дмитрашків (нині село Дмитрашків Піщанського району, південна Вінниччина). При слові Дмитрашків моя душа стрепенулася — це сусідній із моїм рідним район! Це — поруч. Отже, так жили мої предки на тій землі, де я народився.

“Коли ми вийшли на гору й, поминувши фортечну браму, рушили міськими вулицями, то побачили чоловіків, жінок і дітей у такій безлічі, що це нас приголомшило (Бог нехай благословить і примножить їх!). Голови нам ішли оберта від густого гурту дітей усілякого віку, які сипалися, немов той пісок. Ми завважили в цьому благословенному народі побожність, богобоязливість та благочестя просто-таки дивовижні”.

Я продовжую, дорогі мої українці, знайомити вас із унікальним історичним документом нашої нації, який подарував нам у XVII столітті молодий араб Павло Халебський — син православного патріарха Макарія Третього, який відвідав нашу з вами Україну. Відвідав через півтора року після славетної національно-визвольної війни козацтва на чолі з талановитим і сміливим воїном, але безхребетним державником Богданом Хмельницьким за свободу, віру і за власну Батьківщину, та після переяславської ганьби і зради.

Московіти ще не окупували України, цей процес лише розпочинався, був ледь видимим. Мені принаймні уявлялося, що влітку 1654 Україна була країною вдів, калік, дітей і старезних дідів та бабів, — чоловіцтво поклало свої голови на війні. У моїй уяві вона була розтрощеною й розореною набігами татарви та ляхів. До того ж Павло Халебський разом із своїм батьком ступили на південно-західний край нашої землі (південна Вінниччина, моя родинна земля) після того, коли поляки влаштували тут кривавий Великдень, саме на Христове Воскресіння вони налетіли на Брацлавське воєводство і “оґнєм і мєчєм” винищили та поруйнували Україну, яка саме молилася по церквах.

Неупереджене око Павла Халебського побачило і змалювало нам саме ту Україну. А якщо врахувати, що наші українські писарі чомусь були ледачкуватими і недбалими, вважаючи, що написане шаблями — не забудеться й так, то мусимо знати напам’ять те, що задокументували про нас чужинці. Мусимо, але за умови, якщо ці документи стали загальнодоступними, якщо їх знає нація зі шкільної парти. Навіть тоді, коли ця правда гірка чи колюча. Тодішню Московію Халебський описав не лише занадто стримано, а й холодно, навіть дуже холодно, одначе росіяни видали його книгу. Полякам дісталося ще більше, але і в них подорожні нотатки стали одним із базових історичних документів Польщі. Отож я ще раз хочу подякувати прекрасному українському прозаїкові, моєму товаришеві і землякові (наші села за двадцять кілометрів одне від одного) Миколі Рябому за його велику подвижницьку і патріотичну працю з перекладу, наукового коментування, а найголовніше — оприлюднення книги Халебського “Україна — земля козаків”. Ніхто з олігархів та політичних “вождів” не відгукнувся на Миколине прохання допомогти з виданням цієї унікальної праці, допоміг патріарх Філарет і прості люди. Нехай вона видана маленьким накладом, але вона вже є. І я обіцяю тобі, Миколо, прилюдно, що таки “трусну” наших товстосумів і владодержців, щоб “Україна — земля козаків” вийшла масовим накладом.

А поки що продовжую читання уривків із подорожніх записів Павла Халебського, використовуючи, звісно, деякі коментарі до них Миколи Рябого та мої власні.

“О цій порі наші брати козаки терпіли великі страждання, і найсміливіші з-поміж них тікали з-під влади ляхів на острів у гирлі великої ріки Дніпро, яка впадає у Чорне море. Тут вони збудували велику неприступну фортецю, де знайшли пристанище й хоробрі юнаки з чужих земель, але без жінок, і нині їх зібралося близько півсотні тисяч.

Його друг польський король (*Владислав)* потай із ним домовився, що Хміль учинить повстання, а він, король, допомагатиме йому військом, щоб знищити польських магнатів, стати самодержцем, правити самому, а не догоджати шляхті. Як ми казали, магнатів було багато, і кожен володів успадкованими від предків великими землями. Були серед них такі, які мали понад сто тисяч жовнірів і не менше — до десяти тисяч. Але у своїх прагненнях вони ніколи не доходили згоди поміж собою, і кожен діяв, як сам хотів, через те вони й загинули один по одному.

Що ж учинив Хміль? Узявши з собою свого сина Тимоша, він років вісім тому *(насправді — шість)* подався до козаків, які жили на острові *(Буцькому),* і змовився з ними. Вони зраділи й одіслали його до хана татарського, аби також змовитися з ним. Приїхавши до татар, він пообіцяв їм багату здобич, але вони йому не йняли віри, та й побоювалися його. Тоді він залишив у них свого сина заручником, і вони уклали з ним клятвену угоду і, ставши заодно, послали з ним близько двадцяти тисяч вершників. Козаків з острова приєдналося близько п’яти сотень, бо решта ще боялася. Союзники напали на ляське пограниччя. Правитель того терену, довідавшись про це, вислав проти них близько сорока тисяч жовнірів. Козаки напали на те військо та з Божою поміччю перемогли, причому полонили більшу частину й захопили багату здобич. Татари страшенно зраділи цьому, відіслали полонених у свою країну й пішли вкупі з козаками воювати з пихатими ляхами далі. І Бог дарував козакам перемогу над ними. Вони заволоділи чималими землями, бо так попередньо домовилися з кримчаками: “Землі й маєтки нам, а полонені вам!”

Це був щоденників відступ Павла Халебського, його проникнення в нашу історію, якою він щиро зацікавився під час подорожі. Це була жива, ще гаряча тодішня сучасність, яка жила не лише в душах, а й на устах українців. Як бачимо, вона, як правило, точна навіть через три з половиною століття. Микола Рябий лише додає якісь украй важливі для розуміння сучасників штрихи та деталі, і картина від того стає ще об’ємнішою.

“Ми вирушили з Дмитрашкова через міст перед дерев’яною фортецею. Промандрувавши півтори милі, приїхали до торгового містечка під назвою ***Гарячківка”.***

При згадці про Гарячківку моє серце затріпотіло, тепла хвиля солодкого спогаду прокотилася усім моїм єством. Так-так, це сусідня Гарячківка, за горбом, за вісім сьогоднішніх кілометрів, звідки мої однокласники щоденно приходили в Городківку до школи, приносячи до класу гарячківське болото на кирзових чоботях і гарячківські сливи-угорки. А хто мав велосипеда — вважався найщасливішим, бо міг брати “на раму” та “на багажник” аж двох дівчат... Та хай говорить двадцятип’ятилітній архідиякон сірієць Павло Халебський, він же — Булос Ібн аз Заїм аль Халябі в перекладі Миколи Рябого:

“Коли ми під’їздили, назустріч нашому владиці патріархові також прийшли за місто всі його мешканці, старе й мале та жіноцтво. Вони зазвичай ставали двома рядами; коли наш владика патріарх підступав до них упритул, всі колінкували перед ним, поки він їх не поблагословить і не помине, аж тоді вони підводилися. Усі чоловіки в цій країні ходять із палицями в руках.

Після того, як наш владика патріарх поцілував ікону й хрест, вони, співаючи стихирі, рушили попереду нас і під густий подзвін увели до своєї Свято-Михайлівської церкви. Потому запросили нас до трапезної, а нашим коникам укинули паші.

Ми пробули тут недовго. Нас провели аж за місто”. Павло не помилився. Це справді було сотенне місто Брацлавського полку, яке відвідав патріарх Антиохійський Макарій Третій зі своїм юним сином Павлом. У моїй пам’яті Гарячківка — звичайне провінційне село з типовим колгоспом, фермами, старезною, недіючою, з вибитими вікнами церквою на пагорбі, обдертим клубом, купинами гною і вуличками, повними пилюки чи болотиська. Тільки й того, що залишилася історична назва, не посягнули “радянізатори”. Ні, народилася нова риса гарячківців у більшовицькі часи: хто що б не вкрав у колгоспі, може навіть серед дня центральною вулицею спокійно нести чи везти додому, ніхто його “не бачитиме”, а тому й нікому не донесе. Це у них — святе і досі. Тільки вже нічого красти...

Наступна зупинка... Мені аж зводить дух... друге моє рідне село. Мій батько Сашко (в Теклівці його називали Сяньком) вважався великим грамотієм із своїми тодішніми чотирма класами освіти. Він виріс круглим сиротою, бо його батько Семен, розповідали, мальований красень, але непосидючий, бо щось у його характері було мандрівне, не домашнє — одружився на теклівській вродливиці Марії, але не дочекавшись народження первістка, помандрував далі, і слід його в нашій родині назавжди загубився. А моя бабуся Марія підтішила мого батька лише до п’яти років і полишила його напризволяще. Тому й мусив мій тато бути хапким до життя, самому заробляти на хліб, самотужки опанував дуже популярну тоді (та й тепер) бухгалтерську науку. Свого колгоспу в маленькій Теклівці не було ніколи, тільки бригада та батько, який навіть якийсь час викладав на курсах колгоспних бухгалтерів, запросили у колгосп рахівником у великому сусідньому селі Городківці, куди згодом переїхала наша родина, де я жив і вчився від четвертого до десятого класу. Тому-то вважаю Городківку (в розмові люди й досі називають її М’ясківкою) своїм другим рідним селом після Теклівки.

Фото О. Литвиненка

Це й зараз велике, гучне село з велелюдним ярмарком, двома середніми школами, новим цукрозаводом і недолугим, “псевдомодерним” мікрорайоном із п’ятиповерхівками. Городківка славиться своїми духовими музиками, без яких не обходиться жодне весілля чи похорон у самій Городківці та в усіх окільних селах. Навіть якщо у неділю десять весіль — знайдеться і труб, і музикантів, щоб охопити всіх. Я теж школяриком опанував професію “духовика” в шкільному оркестрі, з яким навіть уперше в житті їздив до Вінниці, а тоді, зайнявши перше місце в області — до Києва на республіканську шкільну олімпіаду. Пригадую, щоб посилити звучання оркестру в Києві, керівник запросив молодого хлопця з дорослого колгоспного оркестру. Оскільки нам видали для виступу короткі сині шортики — тільки під час останньої репетиції наш керівник помітив, що в колгоспного музиканта витатуйовано над коліном голу дівицю, і литки в нього були страшенно волохаті. Він слухав наш виступ за сценою, у своїх домашніх штанях...

Городківка вельможно розкинулася на високих пагорбах. Тут багато сонця і відчуття свободи. Тут усі говорять дуже голосно, не боячись донощиків і влади. Городківка ніколи й не покладалася на владу, бо завжди готова була виживати самостійно. Вона першою в Україні вудила такі домашні ковбаси, які пахли за десятки кілометрів навіть при не попутньому вітрі. Коли тато з мамою ішли з базару з Городківки, я, малий, у Теклівці чутливими ніздрями вловлював, чи несуть вони з ярмарку запахуще диво, яке можна було відломити і їсти навіть без хліба. Вже студентом Одеського університету, зайшовши на знаменитий Привоз, я міг вгадати, де продають городківську ковбасу ще з порогу.

Городківський люд завжди був напрочуд підприємливий і живучий. У шістдесяті роки чоловіки їздили до Ленінграда, закуповували там кілька сотень цинкових ночв, і розшивши їх — вкривали хати, бо цинкової бляхи не було в продажу. У нас рясно родили овочі та фрукти. В інших селах усе це гнило й викидалося, а в Городківці збудували консервний цех, і тисячі банок відправляли до голодного Сибіру, отримуючи звідти кожухи, валянки, ліс.

Кажуть, що до війни у Городківці було унікальне явище — єврейський колгосп. Уявити мені цей колгосп важко, але є ізраїльські кібуци... У Городківці збудували одну з перших в Україні гідроелектростанцію на річці Шумилівці. Велетенський ставок був оазою нашого дитинства, а матері лякали нас: годі купатися, бо верба в гузиці виросте...

Городківка має і свою власну українську мову. Щоб означити дуже красиву людину, тут не скажуть “дуже”, а з видихом промовлять: “тяжко гарна”, себто така вже гарна, що їй чи йому аж тяжко від тієї гарноти і краси. Тут не скажуть “пішли до мене та вип’ємо по чарці”, а скажуть “пішли та з’їмо якогось борщу”.

Тут є своя мудрість. Мій тато любив повторювати: “Не сперечайся з дурнем, бо між вами не помітять різниці”, чи, скажімо, таке: “Нема нічого гіршого, як свиня худа, жид бідний, а жінка п’яна”.

Тут, на городківському кладовищі, могила мого батька, який загинув пізньої осені на буряковому полі, під колесами трактора, яким керував п’янючий тракторист.

Далі буде.

Жанна БЕЗП’ЯТЧУК

Фото О. Литвиненка

ЯК БОРОТИСЯ З БІДНІСТЮ?

На вулицях міст Західної Європи ви не зустрінете жебраків і тих, кого у нас прийнято називати *бомжами.* На вулицях єесівської Східної Європи також не маячать сумні лики бідності й безпросвітності. На вулицях української столиці, не кажучи вже про інші міста й містечка нашої просторої землі, ці лики звернені до нас майже біля кожного входу в метро, біля підземних переходів і супермаркетів, у приміських електричках і на вокзалах. Ми вміємо давати милостиню й співчувати, але боротися з першопричинами цього явища — ні.

Отож варто звернути особливу увагу на розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 25-р “Про заходи щодо реалізації в 2007 році Стратегії подолання бідності в Україні”. Сама Стратегія була розроблена ще в часи Леоніда Кучми, й ось уже шостий рік здійснюються заходи щодо її реалізації. На 2005—2009 рік припадає вже третій етап масштабної боротьби з бідністю, на якому має зменшитися глибина бідності серед найуразливіших верств населення. Наслідком цього має бути створення передумов для переходу від Стратегії подолання бідності до Стратегії запобігання бідності.

За даними Міністерства соціальної політики та праці, моніторинг показників бідності за критерієм, визначеним ООН для країн Центральної та Східної Європи, — 4,3 долара США за паритетом купівельної спроможності, — дає втішні результати: рівень бідності в Україні в 2005 році становив 1,3 % проти 11 % у 2001 році. З 2001 по 2005 національна межа бідності збільшилася вдвічі: від 175 грн. до 365 грн., а рівень бідності за цей час зменшився з 27,2 % до 27,1 %, тобто в нашій країні спостерігається обнадійлива позитивна динаміка: доходи громадян зростають, а кількість бідних — ні.

Згадуване розпорядження уряду містить перелік конкретних заходів, згрупованих за кількома напрямками. Перший із них — підвищення рівня зайнятості населення і розвиток ринку праці в Україні. Так, 2007 року Кабмін планує працевлаштувати за допомогою державної служби зайнятості не менш ніж 1081 тис. осіб із числа незайнятого населення та безробітних і залучити до оплачуваних громадських робіт не менш ніж 410,8 тис. осіб. Варто зазначити, що залучення безробітних до громадських робіт у Європейському Союзі давно вважається архаїзмом державної політики зайнятості, що зазвичай не виправдовує затрачених на його запровадження коштів і помітно не покращує показників зайнятості. Тому в Європейській стратегії зайнятості ЄС такі заходи боротьби з безробіттям не отримали особливої підтримки. Натомість передбачені серед заходів боротьби з бідністю збільшення кількості безробітних, що проходитимуть професійне навчання, зокрема за індивідуальними планами, проведення профорієнтаційної роботи серед молоді й виплата одноразової допомоги з безробіття для організації підприємницької діяльності є ініціативами цілком у європейських стандартах ефективної політики зайнятості. Також дуже важливо, що в плані заходів згадано й про роботу над укладанням міжнародних договорів у сфері праці, зайнятості, трудової міграції та соціального забезпечення. У 2007 році Мінпраці продовжить роботу з укладання міжнародних договорів щодо працевлаштування з Грузією, Грецією, Португалією, Італією, Іспанією, Польщею й у сфері соціального забезпечення з Угорщиною, Ізраїлем, Німеччиною, Португалією, Румунією, Росією та Естонією. Важливо, що в цьому переліку є такі країни, як, скажімо, Португалія, де становище трудових мігрантів з України одверто безправне, навіть упосліджене.

Наступний базовий напрямок подолання бідності в Україні — збільшення доходів від трудової діяльності громадян. Планується продовжити роботу з упорядкування умов оплати “працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери” за Єдиною тарифною сіткою. Також передбачено упорядкування умов оплати праці працівників органів державної влади й місцевого самоврядування.

Соціальне страхування як спосіб захисту особи від втрати доходу — наступний базовий напрямок боротьби з бідністю, воно полягає в поступовому наближенні мінімального розміру допомоги із безробіття до встановленого рівня прожиткового мінімуму. Це справа потрібна, але цікаво, що в Європейській стратегії зайнятості ЄС подібні заходи не визнано пріоритетними. Пріоритетними мають бути активні заходи, як-от підтримка ініціатив у сфері малого й середнього бізнесу, а не пасивні заходи зі збільшення різних виплат. А український уряд, як відомо, такої динаміки розвитку своїми діями зовсім не стимулює. Вкрай важливо тримати баланс між соціально прийнятним розміром виплат із безробіття та підтримкою мотивації працювати, адже коли платять добре за безробіття, то стимул іти працювати з площини матеріальної дрейфує у площину морально-етичну. Також у плані заходів боротьби з бідністю згадується й про підвищення з 1 березня 2007 року розміру пенсії на коефіцієнт, який відповідає не менш ніж 20 % темпів зростання середньої заробітної плати порівняно з минулим роком.

Удосконалення консолідованої системи надання адресної соціальної допомоги й соціальних послуг є ще однією складовою боротьби з викорінення ликів бідності в Україні. Задекларовано удосконалення повинно полягати в створенні мережі закладів соціального захисту бездомних громадян та осіб, звільнених із місць позбавлення волі. Але документ у пункті, присвяченому цьому заходу, містить вельми цікаве формулювання — “виходячи з фінансових можливостей” державного й місцевого бюджету. Іншими словами, на бюджетні кошти особливо розраховувати не варто. Однак сфера таких соціальних послуг значною мірою може ефективно розвиватися за рахунок ресурсів місцевих громад і спонсорської підтримки, з чим в Україні, на жаль, поки що великі проблеми.

Соціальна підтримка осіб з обмеженими фізичними можливостями визначена в плані заходів із реалізації Стратегії подолання бідності в Україні як окремий важливий напрямок. У його рамках передбачається оптимізувати роботу реабілітаційних закладів для інвалідів і дітей-інвалідів. Проблема браку бюджетних коштів і пасивності третього сектору знову-таки актуальна й для цієї ділянки соціальної сфери.

Соціальна підтримка сімей із дітьми й дітей, позбавлених сімейного піклування, також визначена як окремий напрямок подолання бідності. Окрім удосконалення системи надання соціальних гарантій сім’ям, які беруть на виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у Плані йдеться про забезпечення розвитку мережі дитячих будинків сімейного типу й дитячих оздоровчих закладів.

План заходів із реалізації Стратегії подолання бідності в Україні також містить положення про поліпшення житлових умов соціально вразливих верств населення, зокрема йдеться про розробку рекомендацій із проектування житлових будинків, у яких розміщуються квартири соціального призначення.

Ось таким є урядове бачення ефективних шляхів боротьби з бідністю в Україні. Деякі із запропонованих заходів, очевидно, інертно передруковувалися з минулорічних розпоряджень про заходи щодо реалізації Стратегії подолання бідності, деякі, як-от пункт про створення дитячих будинків сімейного типу, безсумнівно, звучать в унісон із вимогами й реаліями сьогодення. Поки що сліди жебрацтва на бруківках наших вулиць і лики бідності у нашому повсякденні незмінно присутні. І доволі кволим і куцим є урядове розпорядження на тлі, скажімо, довгих вервечок українських заробітчан, що тягнуться з української провінції на всі сторони світу.

● **НОВА ДУХОВНІСТЬ**

ХАБАР І КОРУПЦІЯ

Рубрику веде
Володимир ІЛЬЇН,
доктор філософських наук,
професор Київського
національного університету
імені Т. Шевченка

“Хабарники повинні тремтіти, якщо вони накрали лише скільки потрібно для них самих. Коли ж вони награбували достатньо для того, щоб поділитися з іншими, то їм нічого більше боятися”.

Цицерон

І.

Проблема корупції й хабарництва — одна з найактуальніших, про яку сьогодні говорять усі. Загрозлива вона не тільки для суспільства, а й для спокійного функціонування грошей. Як відомо, гроші люблять тишу й спокій. Із початком утвердження “монетарного ладу” (ринкової економіки) відразу відпадає потреба в споконвічно існуючому “задобренні” тих, хто “стоїть вище” — богів, духів, влади, церкви, чиновників тощо. По суті, *жертвоприношення* богам, які детально описуються в пам’ятках світової культури — міфах, епосах, літературі тощо, були першою формою хабаря. Відмова від принесення жертви жорстоко каралася. Коли крітський цар *Мінос*, усупереч своїй обіцянці, відмовився принести в жертву *Посейдону* великого, гарного бика, той навіяв дружині *Міноса — Пасіфаї* протиприродний потяг до тварин. У результаті цього зв’язку народився *Мінотавр* — чудовисько з головою бика, поміщене *Міносом* у лабіринт. Отже, відмова від пожертви має неприємні й навіть тяжкі наслідки.

Міфи попереджають про підступність *тих*, хто приносить дари, яких не заслуговує *той*, кому їх дарують (вороги, чужинці, сторонні особи тощо). Проте можливість легкої здобичі — одна з найпривабливіших речей, до якої завжди вдаються охочі швидко розбагатіти. Але домагання привілею через хабар чи подарунок не має ні моральних, ні законних підстав, і як наслідок — обидві сторони потерпають.

Спосіб вирішення проблем через пожертвування, через *відкуп* і *підкуп* глибоко вкоренився в людське життя. Мораль, усупереч сподіванням, не змогла ефективно протидіяти *спокусі одержати легкий прибуток* — золото, прикраси, гроші, маєтки, землю, владу, жінок, узагалі власність. Людська натура в переважній більшості не могла протистояти подібним звабам. Але з виникненням *капіталістичного господарства* постає гостра потреба у *звітності*, що створює перепону для здійснення різних незаконних угод.

Ринкове господарство не може повноцінно функціонувати, розвиватися, якщо в ньому задіяні непідзвітні вартості — гроші, подарунок, хабар. На їхній основі й виникає *корупція* — найбільше зло для динамічного розвитку ринкової економіки та побудованому на ній демократичного суспільства.

Для боротьби з корупцією капіталістичне господарство через державу утворило систему законів, які *оберігають звітність*. А точніше — грошову систему, яка повинна чітко функціонувати. Якщо гроші люблять спокій, то система законів охороняє цей спокій.

Однак сподівання на подолання корупції через закони виявилися марними, і це відобразилося на суспільній моралі, яка все-таки прагне викоренити існуюче зло. Хабарі висміюють і засуджують наші письменники, але хабар мімікрує. І ось уже як аналог вітчизняному *хабареві* стала ширитися французька *протекція*, яка передбачає впливових знайомих або дружин сановних державних мужів.

Сучасна місія “Просвіти” мусить бути складною, бо час не чекає.

НОВА ЯКІСТЬ ОСЕРЕДКІВ ТОВАРИСТВА

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Пройшло чимало часу від створення первинних осередків Товариства української мови, які згодом стали просвітянськими. Члени “Просвіти” становлять інтелектуальне ядро політичного процесу, яке на перше місце підносить не боротьбу за владу, а відновлення життєвої сили української нації, збереження і розвиток самобутності українців. Умови і мета діяльності первинних осередків постійно змінювались в унісон життя нації. Поступово ми дійшли до потреби якісних змін, передчуття яких привело голів первинних осередків Івано-Франківської міської “Просвіти” в Народний дім. Це було 29 березня, більшість прийшла на збори відразу після завершення міського віча, де було прийнято резолюцію з вимогою дострокових виборів українського парламенту. Ця тема ще довго володіла настроєм просвітян, які зібралися для відвертої розмови про справи організації. Спокійно поговорити на тему зміцнення організації зазвичай не дає постійна напруга і драматизм української політики та поведінка влади. **Ми вимушено звикли жертвувати розбудовою просвітянської організації заради розбудови держави.** Тепер настав час переосмислення сприйняття “Просвітою” української політики й чіткого окреслення мети різних ланок організації, нової якості громадської роботи. Це стосується насамперед основи — первинних осередків.

Голова міської “Просвіти” академік Василь Бойко наголосив на непростій ситуації в Україні, що вимагає від просвітянина, навіть в умовах Галичини, надзвичайної концентрації зусиль і думки. Безперечно, міська організація має в активі чимало корисних для української громади справ, але тепер від кожного представника осередку вимагалось одного — критичних зауважень і пропозицій. Осередок “Просвіти” повинен мати щоденний сенс дії і здобувати щоденні перемоги, відчувати власну присутність у загальній системі Всеукраїнського об’єднання “Просвіти”. Проблем чимало: засилля чужомовної преси, незугарні неукраїнські вивіски, набридливо-чуже телебачення, проблема виховання дітей заробітчан, помітне зниження рівня загальної культури населення і знеохочення до збереження традицій. Перераховувати немає сенсу, бо непокоїть інше — загальний дефіцит часу зводить до мінімуму можливості активного українця віддаватися громадській справі, і тому дедалі важче даються реальні позитивні результати просвітянської роботи. Слухаючи традиційні з року в рік виступи, майже фізично відчув анахронізм довготривалих зборів. Конче потрібні навчальні й орієнтаційні семінари — тренування активного ядра організації. Досі вважалося достатнім просто бути членом організації, вносячи в її атмосферу власне бачення мети і способів дії. Тепер для успіху української організації цього замало — потрібна єдність бачення мети і способів дії осередку як одиниці всеукраїнського товариства, вміння використовувати загальну структуру “Просвіти” для потужного впливу на суспільство і владу. Забезпечити успіх може використання сучасних інформаційних технологій, схем комунікації первинних осередків, районних і міських об’єднань. Більшість проблем мають загальноукраїнську природу й наслідки впливу на Україну інших держав світу. “Просвіта”, навіть на рівні первинного осередку, повинна вміти робити глибокий аналіз явищ і подій українського життя, знаходити в усьому національний інтерес і користь для збереження і розвитку самобутності, збільшення впливу українців і українських цінностей на суспільство й державу. Тільки так “Просвіта” може побачити перспективу, щоб допомогти українській громаді якнайшвидше стати на шлях розвитку врівень сильним націям світу. Якщо продовжувати говорити тільки про захист і самозбереження — це буде не “Просвіта”, а її безсила тінь, яка не допомагає нації здобути гідне місце між народами світу. Такі думки треба проганяти з просвітянського середовища, хоч би як тяжко і неприхильно не складалася доля українців в Україні. Шлях до ефективної громадської роботи полягає лише через оволодіння певним рівнем професіоналізму, використанням сучасних світових форм діяльності, досвіду світу. Методологія і менеджмент сучасної неприбуткової громадської організації можуть дуже прискорити якісне оновлення роботи осередків та їх об’єднань. Конче потрібні предметні дискусії про сенс діяльності й конкретні цілі й можливості. Років п’ять тому я зробив спробу застосувати загальну методику роботи неприбуткової неурядової організації до умов діяльності “Просвіти”. Вийшла невеличка брошура, яку назвав **“Просвіта — місія, структура і практика громадської організації”.** На жаль, досі нема змоги видати її силами обласної організації. Я навіть не маю якоїсь оцінки цієї роботи. Напрацювання з теорії і практики просвітянської діяльності, типові регламенти і методики діяльності конче потрібні в умовах природного зменшення вільного часу, який можна віддати громадській роботі, а також в умовах відсутності коштів для наймання платних функціонерів. На мою думку, напрацювання методики якісно нової роботи різних структур “Просвіти” може бути реалізовано як широкомасштабний проект ВУТ “Просвіта” з участю кожної обласної організації.

Досі державна влада по-справжньому не підтримувала “Просвіти”, адже факт її діяльності є прямим свідченням обірваного в час найвищого підйому 90-х років державного самовизначення українців в Україні. Насправді “самовизначилася” владна верхівка, якій байдужі самобутні цінності українців. “Просвіта” має черпати силу в українській громаді й працювати для зміцнення українського етносу, не вдаючись до марного місіонерства в гущі зросійщеного анклаву політики, державної служби і бізнесу. Як тільки український етнос набере достатньої сили, все стане на свої місця і громадянська українськість раптово стане економічно вигідною. “Просвіта” повинна бути стандартом сучасного українця, підтримувати охочих стати сучасним сильним українцем і просувати таких людей в усі структури влади і суспільства, усуваючи перешкоди і шкідників на шляху розвитку і збереженню української самобутності.

Є певні природні аванси і вимоги до “Просвіти”:

1. Дбаючи про імунітет, виживання і розвій українського етносу, вона не має права бути слабкою, й українці повинні про це пам’ятати.

2. В умовах повної відсутності громадського руху захисту прав українців вона повинна показати величезній українській громаді дзеркало, щоб вона побачила себе і відчула здатність самостійно гарантувати собі право на мову, культуру і віру, демократично визначати українськість влади.

3. В умовах сучасної інформаційно-економічної конкуренції державних народів вона повинна переконати етнічних українців прийняти виклик світової конкуренції, опанувавши власний інформаційний простір українськими цінностями як захистом від негативу глобалізації, довести бізнесовим колам і громадянам України просту істину про неможливість виграти світову конкуренцію без опори на гуманітарні цінності українського етносу.

Сучасна місія “Просвіти” мусить бути складною, бо час не чекає, поки нарешті шляхом гірких проб і невдач нація осягне українську ідею і демократію. Організація повинна вчитися і набувати успішного досвіду швидше, ніж народ, тоді її місія буде потрібною і робота в організації буде цікавою для кожного розумного українця. Основна ціль — негайне довершення державного самовизначення українців в Україні, яке можливе лише за рахунок пробудження творчих сил нації і використання мудрого досвіду багатьох поколінь наших предків. У сучасних умовах потрібна ще й третя умова — відігнати “свиней”, які вже встигли добряче підрити корені національного дерева. І найголовніше — великі проекти “Просвіти” повинні єднати всі первинні осередки, залучати всіх активних українців, щоб завжди завершуватися переможно і з найбільшою користю для нації.

Акція івано-франківських просвітян у 2004 році

ПАМ’ЯТІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

На початку квітня у Херсонській обласній науковій універсальній бібліотеці імені Олеся Гончара з ініціативи працівників книгозбірні та Херсонського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка відбувся вечір-реквієм пам’яті відомого українського письменника, громадського та політичного діяча Олеся Терентійовича Гончара.

Своїми спогадами з присутніми на вечорі студентами й літераторами Херсонщини про особисті зустрічі з прапороносцем української літератури поділилися почесний голова Херсонського обласного об’єднання “Просвіти”, поет Микола Братан, поет Валерій Кулик і голова Комсомольської районної організації “Просвіти”, поет, заслужений працівник культури України Василь Мелещенко. Окрасою вечора стали вірші, написані херсонськими шанувальниками творчості Олеся Гончара.

«ВСТАЛО СЛОВО»

Так називається акція, яку започаткував і успішно втілює у життя Херсонський обласний осередок Всеукраїнської молодіжної громадської організації “Молода Просвіта”. Молоді читці творів Тараса Григоровича Шевченка, поети й музиканти з різних куточків Таврії 22 числа кожного місяця (від 22 січня 2007 року) збираються біля пам’ятника Великому Кобзареві у Херсоні на вшанування рідної мови і творчого генія великого сина України Тараса Шевченка.

Акція набирає розголосу. Тож дедалі більше молодих поетів, читців і музикантів записуються до літературного клубу “Встало слово”.

Тож і нещодавно біля пам’ятника Тарасу Шевченку у Херсоні понад сто студентів та учнів знову зібралися на віче шани родинних святинь українського народу.

На цій акції твори Шевченка звучали по-особливому.

Знаю, що наші ідеї хоче підтримати кожний свідомий молодий громадянин України. Захистимо Шевченка, захистимо рідну мову — захистимо Україну.

Олег ОЛЕКСЮК,
м. Херсон

БОЛЮЧІ ПИТАННЯ ЗАКАРПАТТЯ

Не без хвилювання просвітяни Рахівщини, як і всього Закарпаття, сприйняли звістку про те, що обласна рада на своєму пленарному засіданні 7 березня 2007 року прийняла рішення “Про визнання національності “русин”. Це питання було запропоновано москвофільськими силами краю, організатором був депутат облради “нашоукраїнець” Євген Жупан. Ось яку інформацію подала пресслужба облради в газеті “Новини Закарпаття” 13 березня ц. р.:

“1. Визнати на території Закарпатської області національність “русин”;

2. Звернутися до Верховної Ради України з клопотанням про визнання національності “русин” на законодавчому рівні;

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника голови обласної ради Брензовича В. І. та постійну комісію обласної ради з питань освіти, науки, культури, духовності, молодіжної політики, фізкультури і спорту, національних меншин та інформаційної політики Орос І. І.

Дане рішення прийнято 71 депутатом із 75 присутніх на сесії”.

Це сталося тому, що в область прибув “батько” створення “русинського” питання, американський учений Пол-Роберт Магочі. Це він мріє створити в центрі Європи т. зв. “риспублику Русинію”. Спочатку треба визнати національність “русин”, потім візьметься за “русинський язик”, відтак “автономію для “Пудкарпацкой Руси” і, нарешті, “Русинію”. У цьому йому допомагають, як бачимо, обласна рада, що складається з депутатів “нашоукраїнців”, “народнопартійців”, комуністів. А практично в цих партіях перебувають мукачівські, свалявські, міжгірські фенциківці та бродіївці з часу Чехословаччини (30—40 роки минулого сторіччя).

Цей же “вчений американець” порадив керівнику фракції “нашоукраїнців” Іванові Балозі (рідний брат Віктора Балоги з Президентської Адміністрації), а той зробив “вплив” на голову облради Михайла Кічковського, і справа “вирішена”: нація “русин” на обласному рівні, бо “проти” проголосували два депутати: б’ютівці вийшли із зали й не голосували, троє утримались.

У Закарпатті є ще одне болюче питання.

26 січня ц. р. на сесії Ужгородської міської ради за вказівкою міського голови Сергія Ратушняка 30 депутатів прийняли рішення про перенесення пам’ятника Тарасові Шевченку з місця, де він був встановлений 9 березня 1999 року, на інше, там, де до 1991 року стояв пам’ятник кату українського народу Леніну.

Це рішення не може не хвилювати ужгородців і всю громадськість області. Адже пам’ятник споруджено на пожертви закарпатських українців. Гроші збирали у навчальних закладах, на підприємствах, у різних організаціях, установах, у містах і селах краю. Пам’ятник споруджено на Народній площі, перед історичною будовою Народної Ради Закарпатської України, яка була урядом до прийняття краю до України. Тепер космополіт XXI сторіччя Сергій Ратушняк на тому ж місці хоче спорудити якийсь банк.

Патріотична громадськість Закарпаття обурена такою поведінкою міського голови: проводяться мітинги, на яких щирі українці виступають проти такого рішення міської ради, зокрема тих депутатів, які продали себе за тридцять срібняків (ходять чутки, що тим депутатам, які спочатку не хотіли голосувати, Ратушняк “видав” по сім тисяч гривень).

Правління Рахівського райоб’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка разом з усіма просвітянами району ПРОТЕСТУЄ:

— проти перенесення пам’ятника Тарасові Шевченку на інше місце;

— проти будь-якого будівництва споруд на площі Народній — центральній історичній площі Ужгорода.

Звертаємося до патріотичної громадськості Ужгорода і всіх шанувальників Великого Кобзаря, щоб стали на захист пам’ятника Тарасові Шевченку. Такого блюзнірства не можна допустити!

***

22 березня 2007 р. відбулася чергова сесія Рахівської районної ради. На своєму засіданні ВИРІШИЛА:

Визнати рішення Закарпатської обласної ради від 7 березня ц. р. № 241 “Про визнання національності “русин” як таке, що суперечить Конституції України та Закону України “Про місцеве самоврядування України”.

Звернутися до Президента України, Верховної Ради України про необхідність скасування рішення Закарпатської обласної ради від 7 березня ц. р. № 241 “Про визнання національності “русин”.

В. ПІПАШ-КОСІВСЬКИЙ,
голова РО ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка

ПОЕЗІЯ МУЖНОСТІ Й НІЖНОСТІ

Ганна ДЕНИСКО,
заслужений журналіст України,
лауреат премії імені Симона Петлюри

Життя Миколи Кульчинського на видноті у громади від 1987 року, коли він, тоді робітник-кранівник, заснував у Полтаві клуб “Рідне слово”, який став основою для створення і “Просвіти”, і Народного руху України на Полтавщині. Кульчинський — багаторічний лідер цих організацій, народний депутат Верховної Ради трьох скликань, член Національної спілки журналістів України. А до того випало панові Миколі спізнати два з половиною роки таборів за любов до рідного краю й українського звичаю, за розповсюдження самвидаву, зокрема “Листа творчої молоді Дніпропетровська”.

МИКОЛІ КУЛЬЧИНСЬКОМУ В ДЕНЬ 60-РІЧЧЯ

Не відрікався від свого народу,
Страждання переплавив в чин
І став відважно за свободу,
Бо Україні — вірний син!

Клуб “Рідне Слово” проліском весняним
Пробивсь крізь кригу сонної Полтави.
І зазорів світанок Незалежности,
І ожила козацька пісня й слава.

Господь хай береже Тебе, Миколо, —
Провіднику, Поете і Державцю!
Стискаєм дужо руки в братнім колі!
І хай пощезнуть ниці всі плюгавці!

Весна іде! Вона така барвиста!
Її не знищить сірим малярам.
Вітаємо! Бажаємо врочисто,
Щоби Господь Тобі подарував

Омріяне: Державу, наче криця,
Лицарство чесне на її чолі
І розпогоджені вкраїнців лиця...
І хай кільчаться Кульченяточка малі!

Просвітяни

Таким його знає громада, однодумці й наші політичні “воріженьки”. Але небагато хто відає, що Микола Кульчинський — талановитий поет. Не було б, мабуть, дивним, якби він писав такі собі заримовані політичні філіпіки (на барикадах, до речі, і вони потрібні). Але як засвідчує збірка “Заґратоване світло”, яка щойно вийшла у просвітянському видавництві “РІК”, Микола Кульчинський — ніжний лірик, який уміє помітити й передати найтонші рухи людської душі, найнепомітніші зміни настроїв людини і природи, ба, навіть пташини чи квіточки. Звідки ця осяйна, чиста ніжність у політика, все життя якого — напружена, самозречена боротьба з тими, хто несе в українську душу бруд, зневіру і руїну?

...Він народився 10 квітня 1947 року в місті Дубно на Рівненщині. Батько, глибоко віруюча людина, був засуджений за зв’язки з українським національним підпіллям. Це було його четверте ув’язнення, бо до того свідомого українця кидали до в’язниці поляки (у Березу Картузьку), перші “совєти”, німці. Останнього разу одержав 10 років Воркути. Після повернення батька з ув’язнення 1957 року родина перебралась у Новомосковськ Дніпропетровської області, де батько став регентом у козацькому Троїцькому соборі, який є вершиною українського дерев’яного зодчества.

У родині панував дух української пісні, музики, літератури. “Ми, діти — сестра, брат і я — зростали так, наче не було окупаційної російської комуністичної влади”, — згадує Микола Георгійович.

У нас мама звечора завжди,
завжди ставили у кімнаті квіти.
Потім вони з татом
Сідали під хатою і співали.

Сусіди, які вже забули навіть пісні свого народу, часом повчали: “Посіяли б лучче огірків яку грядку замість квітів”.

Та тато і мама все одно
ставили щовечора квіти
і щовечора співали пісень.

Брат, який працював в Інституті фізики у Києві, привозив самвидав і давав читати Миколі. 1969 року Кульчинського, який готувався до вступу на філфак Дніпропетровського університету, заарештували. “Лучше б ты воровал, чем ратувал за эту мову”, — скаже йому слідчий. А другий повчав батька: “Лучше бы ваш сын меньше читал этих Франков и Шевченков и этих историй (йдеться про історію України), то не попал бы в тюрьму”.

Це і про свою юність Микола Кульчинський потім напише:

Жага жити й жага вмерти.
Палати блакитним променем,
шелестіти дощем осіннім
чи накрапайчиком весняним
діточок купати.
Жага жити задля добра.
Жага вмерти задля свободи.

Кульчинський — майстер поетичної мініатюри. Ці його вірші викликають асоціації з вершинними зразками світової лірики, зокрема японської.

Місяць уповні
Між кульбабами бань
давньої церкви.
Здається, ось-ось
полинуть разом вони
поміж зір блідих.
Яка тиха мить!..

І в оці тихі, благословенні миті

життя людини у єднанні з красою світу і Божою правдою скреготом тюремних засувів і тінню ґрат вривається неволя з її звірячим оскалом. Поезії Миколи Кульчинського — про те, як вистояти і в неволі, і в псевдоволі, коли “ніч довгоплинна... здається нам вічністю”, коли “гуде торжищами Вкраїна”, а “плюгавців душі, здрібнені і зрадні”, зрікаються мови свого народу.

“Заґратоване світло” — це синівська молитва, зізнання в любові до України, Українського Слова, Української Пісні. Збірка не випадково починається поезією в прозі “Пісня моя українська!”, яку Кульчинський якось разом із присвяченим Ніні Матвієнко віршем “Висока вербо” передав для публікації в закордонних виданнях із дніпропетровської в’язниці.

Плюгавці зі здрібнілими душами гадали собі, що стопчуть юну душу Миколи Кульчинського. Вони пильнували, а він ріс. І виріс не тільки в політика, незрадливого побратима В’ячеслава Чорновола, а й у поета, якому є що сказати людям.

Як пощезнуть всі Голготи
й слово, мовлене інакше,
не скатують у кайданах,
отоді-то, роде людський,
гідний подиву ти станеш.

Ці слова поета, колишнього політв’язня Миколи Кульчинського варто було б закарбувати собі на носі і “времєнщікам Росії в Украінє”, душителям свободи, реваншистам, які хочуть знищити демократичні завоювання українського народу. Ну а нам — своє робить.

А хтось заблудлий на манівцях нехай повторить:

Вертайсь, вертайсь скоріш
на чисті води і на ясні зорі.
Тепер ні крапельки олжі.

ВЕЛИКИЙ ТРУДАР СЛОВА

Тимофій БОРДУЛЯК

Серед тих достойників, які трудяться на ниві української літератури і культури, виступає поет, літературознавець, педагог, державний і громадський діяч, наш земляк, професор Дрогобицького педагогічного університету імені І. Франка, член Національної спілки письменників України, Почесний голова Дрогобицької “Просвіти”, перший заступник голови Дрогобицької філії і член Президії Львівської обласної організації Товариства зв’язків з українцями за межами України, автор, упорядник і редактор багатьох книжок Михайло ШАЛАТА.

Народився Михайло Шалата 3 квітня 1937 року в селі Бертешів на Львівщині. Дитинство минуло в неспокійний час війни й партизанської боротьби УПА за свободу і незалежність України. Він був свідком кривавих московських облав на українських патріотів, арештів і вивезення односельців у Сибір. У батьківськім домі дотримувалися всіх національно-релігійних традицій, любили співати, а мати брала участь у художній самодіяльності. Школяр Михайло змалку цікавився байками, казками, різними книжками.

Віршувати почав у 1951 році.

24 березня 1954 року вперше наважився вислати свої твори на конкурс у редакцію Дрогобицької обласної газети “Радянське слово”. В конкурсному огляді “Молоді голоси” відзначалося: “Добрі за задумом вірші учня 8 класу Баківської середньої школи Новострілищанського району Михайла Шалати “Богдан Хмельницький” і “Хай мир панує на землі”. Юний початківець намагається втілити свої задуми, вкласти їх у серйозні епічні форми...”

1957 року М. Шалата вступив до Львівського педагогічного інституту на філологічний факультет.

У Львові студент Михайло подружився з молодими тоді літераторами М. Ільницьким, В. Квітневим, В. Лучуком, Оксаною Сенатович, відвідував літературні вечори. На зустрічах придбав тоді з автографом книжки Дмитра Павличка “Правда кличе” і Ростислава Братуня “Я син України”.

У львівські роки почав друкуватися в періодиці.

На початку 1960 року Львівський і Дрогобицький педагогічні інститути об’єднали у Дрогобицький державний педагогічний інститут (від 1998 року — університет) імені І. Франка. Переїхавши в Дрогобич, Михайло Шалата залишився в цьому Франковому місті до сьогодні.

У 1964 році побачила світ перша поетична збірка “Зоряне переджнив’я”.

Після інституту Михайло Шалата працює кореспондентом обласної газети.

Восени 1964 року переходить працювати на кафедру української літератури педагогічного інституту. Тут активно зайнявся дослідженням творчої індивідуальності Маркіяна Шашкевича — 1969 року в Києві у видавництві Академії наук України “Наукова думка” виходить його монографія “Маркіян Шашкевич. Життя, творчість і громадсько-культурна діяльність”. Наступного року М. Шалата захистив кандидатську дисертацію на цю тему.

Ціле десятиліття Михайло Шалата керував Дрогобицьким літературним об’єднанням імені Івана Франка, згодом у стінах інституту заснував літературну студію “Першоцвіт”. З цією студією пов’язана творчість відомих письменників — Геннадія Мороза, Михайла Левицького, Надії Ковалик, Любові Проць.

М. Шалата постійно займається науковою діяльністю. Побачили світ монографічні праці “Юрій Федькович” (Київ, 1984), “Юрій Дрогобич і його доба” (Львів, 2000). Йому належать дослідження про М. Шашкевича, Я. Головацького, І. Вагилевича, М. Устияновича, Ю. Федьковича, І. Франка, Н. Кобринську, передмови до впорядкованих ним зібрань творів української класики, сотні публікацій у збірниках і періодиці. Упорядкував і видав зі своїми передмовами і коментарями “Народні пісні в записах Маркіяна Шашкевича”, “Народні пісні в записах Івана Вагилевича”, перевидав славетний альманах “Русалка Дністровая”.

У 1991 році М. Шалата удостоївся звання професора Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка. Близько 30 років він очолював кафедру української літератури.

90-ті роки минулого століття осяяв новий спектр творчого житія професора. Він активно включається у діяльність Дрогобицької “Просвіти”, очолює Комітет із перейменування вулиць і площ міста, видає книжки, очолює організаційний Комітет будівництва у місті пам’ятника Тарасові Шевченкові.

Урочисте відкриття пам’ятника (за участю багатьох українських делегацій із-за кордону — від Польщі і Німеччини до Канади, США та Аргентини) відбулося 21 вересня 1991 року, в день Різдва Пресвятої Богородиці. З промовою на урочистості виступив професор М. Шалата. Відтоді цей день вирішили святкувати щорічно як День міста Дрогобича. Площу Жовтневої Революції перейменували на майдан Тараса Шевченка, а вулицю 1 Травня — на Т. Шевченка.

М. Шалата видав нарис про Дрогобич “Місто в підгір’ї Карпат” (1991), поетичну збірку “Із плину літ” (1992), куди увійшли поезії, наснажені палкою любов’ю до всього рідного, до української мови, до визначних людей України.

Професор М. Шалата — автор багатьох оригінальних книжок. Скажімо, “Копа”, присвячена власному 60-літтю. Відповідно до назви, вона вміщає 60 поезій, серед яких — переклади польськомовних “поезій у прозі” Івана Вагилевича під назвою “Думи”, цікаві оригінальні поетичні присвяти видатним українцям.

Привернув увагу науковців четвертий том збірника “Дрогобиччина — земля Івана Франка”, виданий під егідою Наукового Товариства імені Шевченка. Попередні три томи вийшли у видавничому об’єднанні Нью-Йорк—Париж—Сідней—Торонто завдяки зусиллям діаспорних дрогобичан. Професор М. Шалата — упорядник, автор багатьох матеріалів і редактор цього тому.

І, звичайно ж, збірник поезій “Великдень”, що побачив світ напередодні поетового 60-ліття.

1999 року вийшла збірка поезій М. Шалати “Грабина”. Складається вона з творів сучасних і давніх — таких, що писалися колись “у шухляду”. Поезії відзначаються глибоким національним чуттям, високою художньою майстерністю, різноманітним жанрово-стильовим і настроєвим діапазоном. Побачив світ збірник “Вінок Маркіянові Шашкевичу” (спільно з Р. Лубківським), збірка віршів для дітей “Вітусина книжка”, присвячена онуці Вікторії, ліричний цикл “Рік”, оригінальна книжка поезій “Ім’я Шашкевича ” (з передмовою Р. Лубківського). Із передмовами Шалати вийшли окремі книги В. Смереки, І. Сеник, Д. Павличка, Б. Загорулька, В. Романюка, Л. Проць та інших сучасних письменників.

Нову збірку поезій — “Вітри відродження” — поет видав по гарячих слідах Помаранчевої революції в Україні.

Нині Михайло Шалата працює активно й різноманітно: пише нові статті, поезії, організовує наукові конференції, літературно-мистецькі зустрічі, листується з багатьма відомими людьми в Україні та за її межами. Тепер трудиться над п’ятим томом збірника “Дрогобиччина — земля Івана Франка”.

Тож побажаємо професорові Михайлу Шалаті — цьому великому трудареві слова — у рік його 70-ліття міцного здоров’я, наснаги до праці, особистого щастя і довгих років життя.

*“Чим більша таємниця,
тим більше про неї здогадів”.*

МІФИ: СУТНОСТІ Й ЧИСЛА

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор
Олександр ХОДЗІНСЬКИЙ,
кандидат фізико-математичних наук

...Дядько Лев сідає під дубом і пробує викресати вогню, щоб запалити люльку. З озера, з туману, виринає біла жіноча постать, більше подібна до смуги мли, ніж до людини; простягнені довгі руки загребисто ворушать пальцями. Дядько жахається; оговтавшись, виймає з кошеля якісь корінці і простягає назустріч марі, немов боронячись від неї. Мара подається назад до озера і зливається з туманом. Так у Лесі Українки в “Лісовій пісні”.

Беремо до рук “Мифы народов мира” (1400 сторінок у двох томах) і дізнаємося, що на санскриті слово “мара” має значення “те, що вбиває”; в буддійській міфології це божество персоніфікує все зло світу, а в філософському буддизмі є віддзеркаленням усіх вад людської психіки. В народів Європи мара є синонімом нічних жахів; звідси французьке canchemar (кошмар) і його англійський відповідник nightmare. В “Українській міфології” В. Войтовича (660 стор.) бачимо, що в легендах наших предків Мара — донька Чорнобога; вона сіє довкола себе чвари, брехню і недуги; всі хвороби мають ім’я: Віспа, Вогневиця, Гостець, Жовтяниця, Коркуша, Лякливиця... Всього їх 27. Додамо, що українські слова “змарніти”, “змарнувати” й “марно” виросли з того ж кореня, але втратили міфологічну специфіку.

Числа, якими насичені міфи, мають насамперед не обліковий, а семантичний сенс: вони характеризують не кількості, а сутності; можна сказати, що цифри в міфах слугують шифрами. Специфічна семантика одиниці, яка означає не 1 яблуко, людину чи вівцю, не першу ланку в послідовних подіях чи явищах, а символізує неподільність, цілісність, єдність чогось такого великого й величного, якими є Космос чи Бог. Скажімо, в міфології **китайців** верховне божество має назву **Тай—І**, що буквально перекладається як “велика одиниця” (“велика єдність”, “великий єдиний”). У товстелезних довідниках (на які ми посилалися вище) пощастило знайти лише один приклад кількісного використання числа 1: у **якутів** вельми погану репутацію мають **абаси** (вони харчуються людськими душами), з чим узгоджується й специфічна анатомія цих духів — 1 рука, 1 нога, 1 око. Бр-р-р...

Число 2 слугує для бінарних протиставлень двох складників єдиної сутності — нерозривних, взаємозумовлених, але не тотожних. Кількість таких пар дуже велика: чоловіче—жіноче, праве—ліве, день—ніч, щастя—нещастя, правда—кривда, предки—нащадки, своє—чуже, вода—вогонь, бог—чорт, життя—смерть... Повний перелік найбільш поширених міфологічних дуплетів перевищує 20. З них, зрештою, росли і сучасні релігії, і сучасна наукова філософія.

ЧИСЛА 3 і 4

У міфології каліфорнійських індіанців **юкі** деміургом є бог **Тайкомол**; для створення світу йому знадобилися 3 спроби. Після першої землю поглинула вода. Своє друге творіння бог знищив сам через його недосконалість. Третього разу все було гарно, але земля виявилася занадто легкою і дуже хиталася. Довелося Тайкомолові до її північного краю послати 3 тварини (койота, лося та оленя), які підперли світ спинами.

Народи тропічної Африки, які належать до мовної групи **банту**, шанують бога **Леза**, подібного до слов’янського Перуна: йому підкоряються дощ, блискавка й грім. Леза створив двох перших людей, спочатку в усьому подібних між собою, а пізніше диверсифікованих за ознакою статі. Їм бог віддав 3 посудини, зроблені з висушених гарбузів; у двох було насіння корисних рослин, а третя консервувала 3 напасті: хижих звірів, хвороби і смерть. Як воно й буває в міфах, уся ця погань дісталася на волю, і Леза мусив учити людей, як жити, щоб уберегтися від загроз.

Маньчжури — народність тунгуської групи — подібно до інших етносів поділяють світ на верхній (небеса, сонце, місяць і зорі), серединний (населений людьми й тваринами) і нижнє, підземне царство смерті. На верхньому й нижньому поверхах владарюють багато духів, поміж якими є старший (відповідно “бог” і “чорт”); поруч із людьми живуть численні духи однакового рангу. Вся ця різноповерхова команда перебуває у складних стосунках приязні чи ворожнечі, і це вельми динамічна система, від якої людям перепадає і найгірше, і найкраще.

Nota Bene: особливою рисою маньчжурських вірувань є троїстий поділ людської душі; її 3 складники не є навзаєм ізольовані, але мають спеціалізацію. Перша душа (“істинна”) є найважливішою: коли вона покидає тіло, настає смерть. Друга визначає творчі сили, настрій і гармонійність учинків; коли вона тимчасово відлітає, людина непритомніє або засинає. Третя душа регулює “низькі” фізіологічні функції, а після смерті мандрує в нижній світ (і часом знаходить нове втілення). Хто хоче, може пошукати в цих уявленнях аналогію з ученням Фройда.

У дохристиянських віруваннях **українців** трійка вельми вагома; посилання на це число бачимо в найрізноманітніших контекстах. Наприклад, **суденицi** — 3 безсмертні діви, пророчиці життя й смерті, які приходять до дитини на третій день після народження. Одна — володарка смертної години, друга пророкує фізичні вади, а третя опікується житейськими подробицями: з ким у житті зустрітися, коли вінчатися чи народжувати дітей.

“Перепікання дитини” — лікувальний обряд, в якому наші пращури використовували домашню піч (споруду, сакральну в багатьох народів), вигорнувши жар і давши охолонути до безпечної температури. Дитину на лопаті або 3 рази саджали в піч, або 3х3 рази всовували в піч дитячі сліди на висівках, якими посипали лопату. 3 рази цілувалися при зустрічі, повторювали заклинання або прокльони, або плювали через ліве плече, або — вже пізніше — хрестилися. На Галичині в святвечір батько, заховавшись за наїдками й пирогами, тричі питав: “Діти, чи ви мене бачите?!” — “Не бачимо!” — відповідали діти: “Щоб ви мене й через рік отак не бачили!” — в цьому був сенс ритуалу. Загальновідомі християнські тези про Святу Трійцю, а також триразові святкування Пречистої й Спаса. Зрештою, тризуб у державному гербі України — при дещо відмінних трактуваннях цього символу різними фахівцями — є закорінений у долітописних традиціях праукраїнців і водночас гарно узгоджується з християнськими (православними) канонами.

Ярило. Мал. В. Войтовича.
Ярило – бог війни та любові; міфологічний і ритуальний персонаж, пов’язаний з ідеєю родючості – насамперед весняної

Назагал у міфології за числом 3 стоїть не просто перелік, кількість того чи іншого, а динаміка, тяглість процесу — його початок, середина й кінець. У цьому сенсі показовим є герой мало не всіх народів — півень. Не має значення, скільки півнів є в курятнику — хоч мільйон, коли йдеться про перший чи другий спів, а ось третя пісня... “Гроб грянулся на средине церкви. Труп поднялся из него [...] Но в это время послышался отдаленный крик петуха. Труп опустился в гроб и захлопнулся гробовою крышкою. Сердце у философа билось...” (Гоголь, “Вий”). Півень — хронограф і приборкувач нечистої сили. Недавно одному з авторів довелося побачити, як у давній столиці Грузії Мцхета старша пані зарізала когута й окропила його кров’ю східці церкви перед тим, як у неї ввійти. Мусимо визнати, що півні — скільки їх є на світі і де б вони не жили — шанують число 3.

Число 4 є, сказати б, універсальним фіксатором статики. Чотири сторони світу — очевидність. У **буддійських** текстах вона прикрашена легендою про 4 гори, на кожній з яких росте велетенське дерево (показуючи людям відповідний напрямок). У міфології **скандинавів** бачимо посилання на 4 персони, які підпирають небо в 4 кутах (і мають імена, які ми й досі читаємо на компасах: **Нордрі, Судрі, Вестрі, Аустрі**). **Скіфська** легенда говорить про те, що боги скинули їм з неба 4 предмети (які стали основою матеріальної культури): плуг, ярмо, чату і сокиру. 4 пори року. 4 фази Місяця (і 4 тижні щомісячно). 4 євангелії. 4 масті в картярів. 4 дії арифметики. 4 валентності вуглецю — базової для всього живого речовини. Можете, товариство, подовжити цей список. Водночас поміркуйте над вибором одного з варіантів, про які сперечаються фахівці: числа 3 і 4 є окремими категоріями, чи трійка є просто “недоконаною четвіркою” — вона борсається, бо шукає спокою і знаходить його, лише долучивши до себе бажану одиницю (3+1=4).

ЧИСЛО 5

П’ятірку в контексті **української** міфології можна розглядати як суму жіночого числа 2 і чоловічого числа 3. Арифметичному знакові “плюс” (2+3=5) відповідає, зрозуміло, щось набагато вагоміше, ніж проста операція додавання: йдеться про гармонію й довершеність міжлюдських стосунків. Дослідники також пов’язують п’ятірку з богом Велесом, бо віщування його волхвів збуваються “на п’яте літо”. Є посилання на протиставлення 5-го дня тижня (п’ятниці, дня Мокоші) 4-му дню (четвергу, дню Перуна), Християнська традиція спричинилася до уявлення про 12 особливих (“двунадесятих”) п’ятниць, шанування яких дозволяє запобігти тим чи іншим нещастям. Перша п’ятниця припадає на перший тиждень Великого посту (винагорода — запорука від наглої смерті), дванадцята — перед Водохрещами (винагорода — охорона від вітру й морозів). Ортодоксальні уявлення щодо цих днів у традиціях українців доповнюються дохристиянськими деталями, в певному сенсі цікавішими, ніж канон. Так, вважається, що кожна така п’ятниця — жива істота, від якої жінки могли сподіватися на допомогу при вагітності чи пологах, а також у домашньому господарстві.

У **китайській** міфології число 5 є дуже органічним, оскільки давні ханьці розрізняли не 4, а 5 сторін світу: північ, південь, захід, схід — і центр Землі, в якому жили саме вони. Не скромно, але приємно... Втім, на цьому тлі китайці конструювали й більш розгалужені сюжети. Зокрема про **черепаху Ао**, яка плавала в морі і тримала на панцирі 5 священних гір, заселених безсмертними. В ситуації, коли Небо могло впасти, богатир відрубав черепасі чотири лапи і підпер його як стелю над кімнатою. Інша китайська легенда розповідає про 5 персон, які спустилися з неба і стали тими, хто має владу над усіма заразами. Щоб задобрити “епідеміологів”, імператор присвоїв їм високі чини і звелів щороку, 5-го числа 5-го місяця, на їх честь влаштовувати свято.

Якщо кількість прибульців умотивована (четверо відповідають за хвороби, які припадають на чотири пори року, а п’ятий — командир), то дата жертвоприношень, вочевидь, визначена суто механічно.

В індуїстських (джайнських) віруваннях кожний **тиртханкара** (учитель віри) проходить життєвий шлях, позначений п’ятьма засадничими позиціями: зачаття, народження, відхід від буденного життя, осягнення абсолюту та остаточне звільнення. Отже, статичній п’ятірці китайців (яка фіксує незмінні сторони світу) джайнські мудреці протиставили динаміку— процес фізичного і духовного розвитку “від початку до кінця”.

Число 5 вважається таким, що асоціюється з трояндою. Католицька молитва Rosarium (лат.) стосується трьох “п’ятериць”: 5 радісних, 5 скорботних, 5 славних тайн життя діви Марії. Цікаво, що в мусульман троянда є знаком одного з семи імен Аллаха, а буддисти з цією шляхетною квіткою поєднують 3 засадничі істини буття: знання, закон, порядок.

Назагал число 5 — попри його поширеність у мірах (можливо, саме через неї) — не має однозначної смислової інтерпретації. Це, зрештою, можна сприймати не як відхилення, а як закономірність: маючи перед очима 5 пальців на власній руці, важко втриматися від п’ятірок у світоглядних міфологічних конструкціях. Цікаво, що в геометричних варіантах п’ятірка має протилежні значення; п’ятикутна зірка вершиною вгору означає духовну цілісність, вершиною донизу — чародійство, чорну магію. Наш авторський скепсис щодо цього числа в міфології не поширюється на його роль у математиці, яку легко пояснити “на пальцях”: 5+5=10, а десятична система числення є найпоширенішою культурною константою людства (хоча воно “пробувало” й інші системи).

ЧИСЛО 7

Свідомо пропустивши шістку (ми ще повернемося до неї), перейдемо до числа 7, щодо якого

фахівці одностайні: сімка віддзеркалює ідею Всесвіту. Якщо трійка є символ динамічної єдності складників, що її утворюють, якщо четвірці відповідає те, що назвемо єдністю статичною, то логічним є наступний крок — простий арифметично і надважливий з точки зору метафізики: 3+4=7. Важко уявити, що скрізь на землі, в різні епохи і за різних обставин, різні люди свідомо тулили 3 до 4 і, втішені, схиляли голови перед Універсальною Космічною Сімкою, але мусимо визнати те, що є. Чи всіх надихала Велика Ведмедиця (Чумацький Віз) зі своїми сімома зірками?

В ідеології **християн-гностиків**, послідовників Василіда (Сирія, II ст.) особливу роль відіграє **Абраксас** — істота з головою півня, тілом людини й гадюками замість ніг (радше не християнський, а поганський персонаж). Його ім’я грецькою абеткою записується за допомогою 7 букв, і це дорівнює числу небесних сфер (чули про сьоме небо?). Числові відповідники кожної букви (“кс” — один письмовий знак, “ікс”) у сумі дають кількість днів у році (1+2+100+1+60+1+200=365). Відтак Абраксаса, завдяки маніпуляціям із написанням його імені, василідіани вважали вичерпним символом космічної складової буття.

У давніх молитовних текстах **абхазів** ідеться про **Айтара**, який мав 7 облич; це засвідчувало його старшинство щодо 7 божественних сил (2+5: Сонце і Місяць відповідали за все, а ще п’ятеро “менших” опікувалися виключно домашньою худобою). В міфології **індіанців-ірокезів** особа **Атотарха** (“того, чий дім перегороджує стежку”) символізувала все зло неприборканих стихій; малювали Атотарха в образі чудовиська, закрученого в 7 “вузлів зла”. Примітно, що пророки (один із них — Гайавата, якого ми пам’ятаємо за поемою Лонгфелло) зуміли очистити розум “закрученого”, відтак космічні сили стали добрішими.

Міфологічні уявлення **ненців, нганасан і селькупів** (північ Росії) насичені космологічною символікою — і рясніють сімками. Зокрема йдеться про “світове дерево”, яке поєднує небо, землю й підземний світ. Дерево має 7 гілок на сонячній і 7 — на темній стороні; біля нього ростуть 7 трав, від яких веде родовід уся рослинність, а в 7 його коренях живуть 7 гадюк, які сторожують входи в підземелля.

Якщо в деяких міфах космогонічні елементи є чимось зовнішнім щодо людей, то в інших людина трактується як невід’ємний (внутрішній) складник Всесвіту. Так **догони й бомбара** (Малі) вірять в існування 7 небес і 7 земель, але водночас число 7 символізує людину (чоловіка й жінку, відповідно 3+4).

Сім Сонць — Семиярило. Сім братів-вітрів. Сім днів у тижні. Прокляття до сьомого коліна. Дитина до семи років — невинна душа. Прислів’я (“сім п’ятниць на тиждень; сім верст до небес, і все лісом; сім років мак не родив, а голоду не було; їх семеро, а я сама — насилу відбрехалася”). Зрештою, спроба перерахувати всі сімки з вірувань, міфів, легенд і прислів’їв — марна справа. Вочевидь, маємо говорити про причетність числа 7 до Всесвіту й Космосу не в астрономічному сенсі, а в метафізичному розумінні універсальності сімки, якій немає якісних меж. 7 кольорів спектра. 7 нот у гамі. 7 шийних хребців у всіх ссавців — від крота до жирафа. 7 стереохімічних варіантів тієї структури молекул, яка відповідає за їхні стосунки з нашим носом, а відтак за все, чим пахне й смердить світ. З одного боку міфологічні вигадки про сімку (які нікому не заважають, але й не мають пізнавальної ваги), з іншого — число 7 як об’єктивний свідок подій і співвідношень у фізичній реальності. Випадкові збіги чи гносеологічні прозріння *Homo sapiens?*

ЧИСЛО СУТНОСТЕЙ І СУТНІСТЬ ЧИСЕЛ

На трійку, четвірку, п’ятірку та сімку припадає близько 70 % усіх випадків “числової міфології”. Особливо популярна сімка (а в легендах кетів, які населяли береги р. Єнісей, і богів, і чортів, і духів, хороших чи поганих, — усього було по 7). Шістка і вісімка є радше винятками. Звичайно, ми могли б навести цікаві приклади і щодо цих чисел, проте назагал вони не мають чітких сутнісних контурів. Складається враження про їхнє частіше використання в міфології китайців та народів Індії, схильних до **парності** в числовій орнаментації своєї творчості.

Число 9 є достатньо поширеним; воно однозначно трактується як магічна формула “тричі по три” і відповідає поняттю “багато” або навіть “все”. В окремих випадках ідеться про формулу “тричі по дев’ять”, а число 27 поширюється на щось, водночас і важливе по суті, і дуже поширене кількісно. Так, за ведійськими міфами Місяць — Чандра одружився з 27 сузір’ями (які уособлюють усе зоряне небо). 10 (і числа, більші за десятку) в міфології використовуються не часто — приблизно в одному з десяти випадків.

Якщо сьогодні абстрактне логіко-математичне моделювання є стандартною дослідницькою процедурою, то наші пращури творили поетичні моделі світу, сповнені образів, емоцій та просякнуті відчуттям магії — зокрема магії чисел. Проте й ми маємо мозаїчні уявлення про Всесвіт, відтак не хизуймося своїм світоглядом. У **мордовській** міфології бог **Нішке** мав на небі сім стодол, але ж послухайте, що в них зберігалося: дід Мороз; дід Полова; п’ятниця; неділя; зима; літо... Остання, сьома стодола була порожня, зате з неї було видно Землю. Нам, сьогоднішнім, незрозумілим є принцип відбору цінностей для зберігання. Навіщо потрібен дід Полова? Чому з семи днів тижня зберігаються лише два (і лише два з чотирьох сезонів року)? Ми не розуміємо цієї МОВИ, але не маємо сумніву, що автори міфу — народ — самі себе розуміли. Наші сьогоднішні міфи — тобто наука — мають такі самі вади і такі самі чесноти, і про це варто пам’ятати. Найкраще, що ми можемо про себе сказати, полягає в намаганні створити **інтернаціональну систему сутностей**, яка має гарантувати взаєморозуміння.

Ілюструючи цю статтю окремими прикладами з фольклору різних етносів, ми, автори, ненавмисне дезорієнтували читачів ілюзією планетарної узгодженості міфів. Насправді ж спостерігаються різноманітні варіації. Одну з них можна простежити, посилаючись на ідею про 3 складники душі. Якщо в маньчжурів ідеться про її “психоаналітичні” (вищу та нижчі) іпостасі, то американські індіанці — калуза вірили в 3 рівноцінні “хороші” душі: одну з них робила видимою тінь людини від сонця, другу — її віддзеркалення у воді, а третя сама визирала із зіниць. Трійка завжди дорівнює самій собі, але концептуально уявлення маньчжурів та індіанців дуже відмінні. Вочевидь, не мусимо ні недооцінювати, ні переоцінювати значення чисел у міфології. Існує ще один аспект цієї проблеми: вплив міфів на розвиток математики. Метафоричне формулювання логіки цього бачимо в тамільського поета Аппара (VII ст.), який написав про бога Шиву: “Він — число і цифра для числа”. Якщо ж ідеться про власне математичні проблеми, мусимо насамперед згадати ім’я Піфагора, але про нього поговоримо окремо.

ВІДРОДЖЕННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ СТОЛИЦІ

Продовження. Поч. на с. 1

Для участі в акції прибули радник Президента з економічних питань Микола Бутко, святійший патріарх України-Руси Філарет, народний художник України Анатолій Гайдамака. Вони зібралися в урочищі Гончарівка, що на околиці селища. Триста років тому тут була заміська резиденція гетьмана Івана Мазепи. Нині на її місці — лише рівна, заглиблена, наче тарілка, площина завбільшки з півгектара і дерев’яний хрест. Він нагадує людям про страшну трагедію, яка сталася восени 1708 року. Коли російські війська на чолі з князем Меньшиковим завдяки зраднику увірвалися у фортецю міста і вирізали понад двадцять тисяч козацьких дружин, батьків і дітей. Ще сорок років по тому тут боялися селитися люди. Царизм, а потім радянська влада зробили все, аби стерти з історії України пам’ять про батуринську трагедію й козацьку славу.

Фоторепортаж
Олександра ЛИТВИНЕНКА

“Українська ідея була мені найромантичнішою”.
Остап Лапський

НАШІ ТЕКСТИ У ПОЛЬСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

Фото П. Антоненка

Студенти і викладачі кафедри україністики Варшавського університету. В першому ряду ліворуч — доктор Василь Назарук

● **ОСВІТА**

Заступник завідувача кафедри україністики Варшавського університету доктор Василь Назарук в інтерв’ю “Слову Просвіти” розповідає про історію й сьогодення україністики в Польщі.

— Кафедрі україністики виповнилося 2003 року рівно півстоліття. Спершу приймали щороку по 10—12 студентів. Але все-таки кафедра існувала, була єдиною навчальною структурою з україністики не лише у Польщі, а й у всій Європі поза Україною. Тепер у Польщі є також кафедри україністики в Любліні, Кракові, Щеціні, Ольштині, у вищих школах цих міст, де вивчають мову й літературу, елементи української культури. Розпад соціалістичного табору, СРСР, проголошення незалежної України викликали колосальне зацікавлення українською мовою, культурою у світі. Зрештою, Збігнєв Бжезінський назвав виникнення Української держави одним із феноменів ХХ століття.

У Польщі Варшавська україністика є ведучою з огляду на давню традицію. Навіть у часи соціалізму ми могли тут пропонувати студентам книжки українських письменників, викреслених тоді з історії. Ми вивчали за програмою Хвильового, якого не знали тоді в Україні, Розстріляне Відродження. До нас надходили закордонні українські журнали. Ми, викладачі, та й студенти, читали журнал “Сучасність”, інші видання, які друкувалися в Америці, Німеччині, Австралії. Так що україністика в Польщі була ланкою зв’язку світового українства. Зрештою, саме в Польщі вийшла найновіша антологія української поезії, де були українські поети з усього світу.

Крім того, наші студенти щороку відвідують Україну, десь на місяць, з ознайомчими поїздками.

Також студенти проходять піврічне (один семестр) навчання в Україні. Вони всотують у себе культуру, мову. Наш університет має угоди про таке навчання з чотирма університетами: Київським, Львівським, Івано-Франківським та Чернівецьким. А вчені з цих ВНЗ щороку беруть участь у наших наукових конференціях.

— ***Чи багато тепер студентів на вашій кафедрі, тобто на цьому українському відділенні факультету слов’янської філології?***

— Щороку приймаємо на 1 курс по 40 осіб. А бажаючих 200—300.

Особливо зріс приплив охочих учитися у нас після Помаранчевої революції. Отже, на стаціонарі у нас 200 студентів. Є ще до 30 заочників. Причому близько половини з них — громадяни України, які тут живуть і працюють.

— ***Хто за національністю студенти стаціонару?***

— Переважна більшість — поляки, а відсотків 25-30 — українці. Ми навіть трохи здивовані, що у поляків така зацікавленість.

— ***Куди йдуть працювати випускники університету?***

— У школи — вчителями української мови й літератури. Хтось іде в журналістику, у видавництва. Є українська редакція Польського радіо. Працюють у бізнесі перекладачами. Є великий попит на них у польсько-українських фірмах, чи польських, що працюють з Україною. Нарешті, йдуть у державні структури, в дипломатію.

— ***Знаю, що кафедра веде значну видавничу діяльність.***

— Так. Після кожної нашої щорічної наукової конференції видаємо том українознавчих записок. Уже вийшло 22 томи.

Ось, наприклад, том, присвячений українсько-польському військовому побратимству в 20-ті роки, союзу Пілсудського й Петлюри. Досить маловивчена тема.

До речі, у Польщі було зроблено цікавий документальний фільм на цю тему, ініціатором і одним із авторів його я мав честь бути. Працювали спільно з українськими істориками. Фільм знято під патронатом президента Польщі Олександра Кваснєвського й в українському перекладі подаровано і українському телебаченню.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

ОЛЕКСАНДР БУТ, ОДИН ІЗ ПЕРШИХ

● **ПАМ’ЯТЬ**

Микола СТАСИШЕН,
голова Кам’янського РТУК ім. Т. Шевченка Придністров’я

Цього року перший чільник українців Придністров’я Олександр Бут відзначав би 60-літній ювілей. А його немає на світі вже дев’ять років. Серце подвижника українського відродження за кордоном зупинилося 2 квітня 1998 року.

За свої п’ятдесят років життя він устиг багато зробити. Останні роки були тісно пов’язані з громадською роботою. Спочатку він очолював Кам’янське районне товариство української культури імені Тараса Шевченка. А через рік українська громада обрала Олександра Бута головою Спілки українців Придністров’я. Сьогодні Спілка носить його ім’я.

Перша хвиля українського відродження в Придністров’ї припала на початок дев’яностих років минулого століття. На той час становище українців було досить сумне. Остання українська школа в цьому краї зачинила двері 1964 року, і майже три десятиліття мова в середовищі корінних українців передавалася тільки з уст в уста. Хоч у районі мешкає 14 тисяч українців, що становить понад 42 % населення.

Ось тоді Олександр Бут один із перших забив на сполох, згуртувавши біля себе всіх, кому була не байдужа доля українців у Придністров’ї. Поїхали перші студенти до ВНЗ України, аби повернутися вчителями української мови й літератури. Сьогодні вони вже по десять років викладають українську мову в школах району.

Поступово українська мова впроваджувалася у загальний навчальний процес. Сьогодні її як предмет вивчає одна третина школярів від загальної кількості всіх учнів. Із 2003 року в районі діють українська школа й українські класи. Але домагатися цього доводилося в складних умовах.

Коли на придністровській землі розпочався збройний конфлікт, Олександр Бут скликав людей на Перше Всеукраїнське Віче Придністров’я. Воно відбулося у старовинному селі Рашків, якому цьогоріч виповнюється 605 років. Понад дві тисячі делегатів від кожного населеного пункту Придністров’я поставили свої підписи під зверненнями до президентів і парламентів Молдови, України, Росії, до українців усього світу, в яких просили допомогти їм покласти край у братовбивчій війні.

А потім були перші з’їзди українців Придністров’я, організовані Олександром Бутом, відбувалися перші свята української культури. Поступово життя налагоджувалося. Стабільно почали працювати районні товариства української культури, за підтримки яких діти їхали на навчання до України, творчі колективи брали участь у різноманітних фестивалях, учителі й лікарі проходили підвищення кваліфікації в Україні. Людям дали можливість набувати громадянства України...

Про все це згадували на могилі Олександра Миколайовича Бута в селі Рашків представники громадськості й влади, його

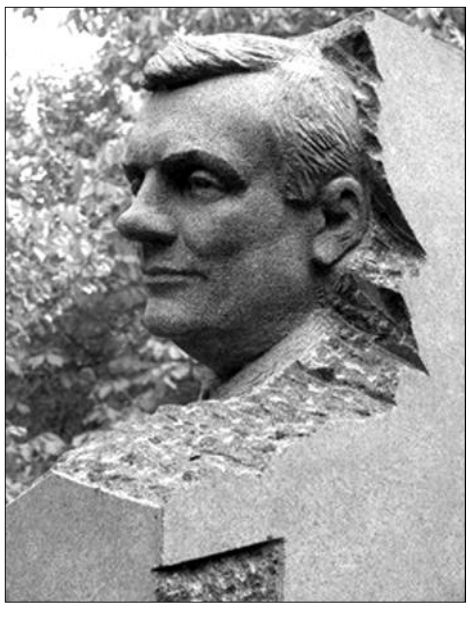

Пам’ятник Олександру Буту в с. Рашків Кам’янського р-ну

друзі, колеги. Щороку, в день пам’яті, на гранітні плити пам’ятника Олександру Буту лягають живі квіти й від представників Посольства України в Республіці Молдова. Пам’ятник встановлено Кам’янським РТУК імені Т. Шевченка за підтримки Президента ПМР, Посольства України в Республіці Молдова, друзів. Автор монумента — заслужений художник України Василь Фещенко.

● **ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ**

УСІМ

Новини від Української Світової Інформаційної Мережі

Угода про спрощений візовий режим між Україною і Євросоюзом набуде чинності вже до кінця цього року. Про це повідомив заступник голови Секретаріату Президента України Олександр Чалий. За його словами, чекати залишилося недовго. За місяць-півтора угоду підпишуть українські посадовці. Європейські колеги теж готуються до цієї події. Офіційна церемонія підписання документа відбудеться 18 червня.

***

16 березня 2007 р. Верховна Рада України підтримала 238 голосами проект Закону про ратифікацію Європейської конвенції про правовий статус трудящих мігрантів. Ратифікація конвенції зобов’язуватиме Україну повномасштабно в правовому полі працювати зі своїми трудовими мігрантами. Досі держава ігнорувала проблему трудової міграції та її соціальні наслідки.

***

Сьогодні головною проблемою українського ринку праці є не безробіття, а низька оплата праці. Якщо порівнювати нас із країнами Європи, то наші зарплати менші приблизно у 10—12 разів. Трудова міграція, як і безробіття, є природним процесом ринкових відносин. Проте динаміка “заробітчанства” у нас на порядок вища, ніж в інших країнах. Причина? Передусім економічна — низький рівень заробітної плати, слабкі соціальні гарантії. А ринок праці в Україні буквально задихається від нестачі фахівців практично в усіх галузях економіки. Не вистачає фрезерувальників, токарів, механізаторів, газоелектрозварювальників, медсестер, учителів, продавців.

***

Чеська влада не виявляє зацікавленості в підписанні нової міждержавної угоди щодо працевлаштування українських заробітчан. Із такою заявою виступив Посол України в Чехії Іван Кулеба. Позиція чеських урядовців полягає в тому, що всі питання можна врегулювати, виходячи з чинного чеського законодавства. Водночас, на думку українського посла, відповідні чеські закони дають можливість чеським підприємцям визискувати українських заробітчан і заохочують діяльність так званих “клієнтів”, тобто посередників, які так само займаються визиском своїх краян.

***

Як поінформував телеканал ICTV, без серця і нирок привезли до Львова тіло загиблого українського заробітчанина, який працював у Іспанії. Рідних сповістили, що чоловік помер від інфаркту. Але висновок судмедекспертизи у Львові засвідчив жахливі речі: у тілі не було серця і нирок, на їхньому місці виявили згустки крові. Це ознака того, що органи видалили у ще живої людини.

***

У Нью-Йорку відбулася презентація громадської організації “Нова українська хвиля”. На думку учасників, українці, які живуть і працюють в Америці, не повинні обмежуватися забавами й вечорами відпочинку. Ми повинні активно впливати на політичні процеси в Україні, вимагати від політиків, щоб їхні дії були спрямовані на розвій України, а не на її руйнацію. ГО “Нова українська хвиля” звернулася до всіх українців світу: “Голос українського закордоння повинен сказати рішуче “Ні!” нинішній Верховній Раді, в стінах якої збивалася антинародна коаліція, коли кожному депутату-зраднику, депутату-перебіжчику, депутату-перевертню пропонувався багатомільйонний хабар. Україною не можуть правити зрадники, хабарники, перебіжчики й маріонетки тих, хто награбував за рахунок українського народу мільярди. Влада повинна належати українському народу і лише йому”.

Електронна адреса УСІМ: **novaxvylya@g.mail.com.** або **slavov@chello.at**.

Передрук матеріалів дозволяється за умови посилання на УСІМ при МГОУ “Четверта Хвиля”.

Підготував
Дмитро СЛАВОВ,
співкерівник УСІМ при МГОУ “Четверта Хвиля”,
Австрія, Відень

РОЗКОШУЙМО В ЇЇ САДУ...

Леся ШАНЮКЕВИЧ,
учителька-пенсіонерка,
член Волинської обласної організації товариства “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, м. Луцьк

Я — пересічний носій української мови, простіше — українка. З тих, хто цією обставиною гордий! Я цим щаслива. Мій вік дає мені право говорити подібні слова не заради пафосу, а щиро. З повним переконанням. Оскільки це є сутністю нормальної особи. Я люблю свою мову! Я дуже люблю землю, де народилась і живу. Я люблю Україну! І люблю українців. І весь наш життєвий уклад: ментальність, традиції, звичаї, фольклор, побут, одяг і все, чим живуть українці.

Яке щастя, що я нарешті можу це сказати! Не лише подумки собі, а заявити всім! Це моє право, дане Богом.

Це право є і було природним для представника будь-якої нації. Але впродовж століть було заборонено українцям. Колись по радіо почула: українська мова в Україні протягом історії 174 (!) рази заборонялась. Офіційно. Чи є ще десь таке у світі? “Якою ж, справді, треба бути могутньою, багатою, живучою, щоб вижити у багатовікову епоху царських заборон, а також у сімдесятирічну добу більшовицького розбою, головною ідеєю якого було геноцидне злиття націй і мов” (А. Бортняк).

Пригадую, в 50-ті роки моя мама, заплітаючи мені малій кіски, заспівала “Ще не вмерла України...” Я тоненько почала за нею підтягувати. Вона сполохалася і сказала мені: “Ні, ні, дитино, забудь! І ніде цього не повтори! Бо нас тоді вивезуть або засудять...” Я не дуже тоді розуміла, про що йдеться. Але затямила, що треба чогось боятися...

Тих, хто не боявся, фізично знищували. А тому, хто вижив після голодомору-геноциду, страх всотався в гени. І вже сьогодні молода чиновниця, доїжджаючи до Києва, переходить на російську. “Що трапилось, Валю, чого?” — “Ну, как же, мы же подъезжаем к Киеву, а у меня плохое произношение, хочу потренироваться...” А “произношение” в неї і українською погане.

Знайома родом із Локач. Її донька народилась у Луцьку. Нормальна, гарна дівчина. Раптом перейшла на “што” і “как”. Виявляється, їй “засвітила” робота в Києві, готується “органічно” туди влитися.

А київські філіали, фірми-фірмочки... В одному з таких магазинів працює моя студентка. Повела, показує яка краса. Справді, гарний магазин, чудові меблі на будь-який смак, правда, дуже дорогі. Дивлюсь — написи російською мовою. Чому? — “А це ж київська фірма. Вся документація російською”.

Отож приїхали. Столиця України через запопадливих холуїв, збайдужілих ніхтош, русифікує решту України, де ще живе рідна мова?

Я сказала, що люблю українців... Це так. Юних — гарних, вродливих, кмітливих. Зрілих — розумних і вдатних. Таки Бог не пошкодував нам талантів. Старенських — мудрих, цікавих, які терпляче пережили і перебачили стільки на своєму віку і не зачерствіли душами.

Не сприймаю продажних зрадників. Тих, хто потоптав цілий довжелезний історичний ланцюг своїх предків. Переступив через святе. І досі повзає на колінах, аби першому лизнути “баринову” п’яту. Та запопадає раболіпно, заглядаючи у вічі, аби хоч одну кривеньку посмішечку за їхнє самоприниження “снизошли бросить с барского плеча”.

Це з таких яничар і манкуртів виплоджуються виродки і вурдалаки — “Фоми, родства не помнящие”.

Їдемо в тролейбусі. Зав’язалася розмова. Зараз так багато спільних тем: про рівень життя, політиків і т. ін. Аж раптом одна бабця дуже поважного віку (років під 90) каже: “Я то вродилася тута, але довго жила в Рассеї, то скажу: хужих за нас, українців, нема ніде”. Запала тиша. За мить заговорили разом:

— Жінко, схаменіться, не плюйте самі собі в лице. Вам уже про вічне думати, а ви таке плетете...

— У кожного народу всякого вистачає: і доброго, і поганого.

— А ви за ціле своє життя ніякого ума не набралися ні на своїй землі, ні на чужій, то вже хоч мовчіть.

Аномалія... Якась зла чорна сила щось перемкнула в мізках тієї особи, чи в душі, чи в клітинах. Я вийшла. Не знаю чим закінчилось. Але в цій картинці, як у краплині води, відбився сумний результат — витравлення в українцеві самого українця. Хто ж буде поважати оту бабу, що сама себе не поважає? Ні себе, ні свою родину, ні свій рід, ні свій народ, ні Богом дану землю. Це трагедія, як у поета: “...відколи, з якої пори почали українці себе у собі забувати... як люто себе зневажають вкраїнці...”

Фото Олександра Литвиненка

Та з тої ж пори, з якої перманентно, не перестаючи, всіма способами дозволеними і недозволеними намагаються перетворити нашу державу на територію. А нас на сліпоглухоніме (за Ю. Луценком) бидло, яке б не створювало проблем (на кшталт самоусвідомлення чи патріотизму) і мовчки чистило патинки агресивно-захланному сусідові.

Здавалося б, сьогодні, коли Україна є вільною, незалежною державою, коли знято ярмо багатолітнього утиску аж до знищення української мови як такої, державна мова мала б тріумфально посісти належне їй гідне місце в суспільному житті України. З повною повагою до цього факту. І беззаперечно!

Чому ж знову й знову ти — представник титульної нації, піддаєшся нарузі над собою, коли вмикаєш телевізор, слухаєш радіо (до слова сказати, на радіо ситуація ще не найгірша), читаєш пресу (з кожної розкладки приблизно 90 відсотків видань горлопанять до тебе мовою загарбника), чи модерну книжку, або мимовільно вловлюєш уривки матючих фраз перехожих (хоч би їх не чути)?

Інколи здається, що навіть у радянські роки не було такого безголів’я і такого занепаду державної мови, як зараз.

За східним прокляттям це називається “Щоб вам жити в часи перемін”. Нам випало жити в ці часи. З одного боку, це справді цікаво. Не багатьом щастить жити на зламі століть, у час переродження держав і суспільних формацій. А з іншого боку, за браком єдиної мудрої спрямувальної сили (ради Бога, не подумайте про КПРС, маю на увазі *національну ідею* у всьому) ці процеси перетворюються на анархію, що може загрожувати “останнім днем Помпеї”. Коли ниву не обробляти, розростаються бур’яни. Маємо можливість сьогодні переконатись у цьому в прямому і переносному значенні. Бурхливі весняні води перемін, на жаль, з піною вишумовують нагору все, що було на смітниках. А істинно цінне й вагоме топиться в глибинах стихій. Треба діяти! Щастя жити саме зараз зобов’язує до цього. А почати треба кожному з себе.

Небайдужі люди, зорганізовані в громадські утворення, так і роблять. Але чомусь важко знайти порозуміння й підтримку в офіційних чиновників. Коли група громадян здійснювала свій задум поїхати по місцях Івана Франка, то один із посадовців засумнівався “А чи це потрібно?..”

“Потрібно” вшановувати свиню і верещати дико кілька днів “Сало! Сало! Сало!”, що доводилося радіо вимикати від огиди.

До згаданого харчового продукту з пієтетом ставляться і чехи, і німці, й болгари, і поляки, і росіяни, і навіть євреї, всіх не перелічити. Але комусь на часі споганювати саме українців у якійсь неіснуючій звірячій пристрасті до сала, підносячи бридкий, примітивний несмак до рангу “свята”. Тепер така естетика... вульгарна. Як Ліна Костенко сказала: “Здається ж люди, все у них людське, але душа ще з дерева не злізла”.

А духовне очищення через прилучення до світоча української літератури і культури — “чи це потрібно...” Ситому чиновникові при портфелі й величезній зарплаті — не потрібно. Нащо зайвим голову забивати. Наївся сала, запив імпортним спиртним, от якби ще не заважали невгамовні набриди зі своїми забаганками. Шкода, що *такі* невідь-як опинились на місцях, де мали б бути люди з полум’яними серцями, світлими головами і чистими ідеями.

Нещодавно світ відзначив Міжнародний день рідної мови. Добре, що цьому надається увага на такому рівні. Добре, що врешті-решт цей день почали відзначати і в Україні.

Сам Бог в уста кожному народу вклав саме ту мову, яка є його душею. А душу треба щоденно берегти. І за ціною не стояти!

Мені випало бути на дійстві, присвяченому темі “Звучи, рідна мово!” у Волинському краєзнавчому музеї, організованому просвітянським осередком “Світець” під керівництвом Н. Г. Гатальської. Залучено працівників музею і членів їхніх родин, учнів ПТУ № 12, а також учасників фольклорних гуртів “Родина”, “Чачка” (поліським діалектом так називають іграшку, цяцьку) і співочого дуету “Вишиванка”.

Варто сказати, що осередок “Світець” узагалі діє творчо. А коли у справу вкладається душа і творчий неспокій, то результат завжди ефектний і ефективний.

Вийшло живе свято великої родини в фольк-стилі, в незвичному форматі. Де про речі серйозні, а саме: збереження і розвиток рідної мови, очищення її від засмічування, відродження забутих традицій українського народного етикету — говорилося не сухо казенно і не лише мовою пристрасного художнього слова, а й мовою народної пісні, і традиційного танцю, дотепних жартів і веселих розваг, радували око старовинні вишивані рушники, вбрання учасників у народному стилі.

Ішлося про діалекти України й, зокрема, волинські. І про невмирущий суржик. Добро це чи зло. З екрана, з радіо, з газет — сьогодні він просто затоплює. Ті, що мають вищу філологічну освіту і за своєю діяльністю формують у масах мовні стереотипи, послуговуються покручами, кальками, жаргоном. Але це тема для окремої розмови.

На святі ж проілюструвати живучість суржику допомогли герої п’єси Михайла Старицького “За двома зайцями” у виконанні аматорів. Глядачі впізнавали в цих образах своїх дітей, друзів, сусідів, знайомих, а можливо, й... себе.

Шануючи давні українські традиції гостинності всі (і господарі, і гості) разом співали популярних пісень “Зеленеє жито, зелене”, “Де згода в сімействі...”, “І в вас, і в нас хай буде гаразд” і т. ін.

А учасники фольклорних колективів “Чачка” і “Родина” священнодіяли виконанням маловідомих чи забутих пісенних перлин.

На стінах були вислови відомих людей про рідну мову.

Насамкінець смакували пампушками по-волинськи та обмінювалися традиційними рецептами.

Свято вдалося. Зігріло щирістю, теплом рідного духу і взаєморозуміння. Думалося: чому б його повністю не показати по волинському телебаченню? Хай би ще не одна людина пережила духовне піднесення, зігрілася отим теплом, чуттям великої єдності.

Упевнена, що й на цілу Україну то було б знахідкою. Особливо в святкові дні. Вже котрий рік на свято нема чого дивитися. “Переклацаєш” усі канали й на всіх суцільна субкультура ближнього сусіда. Одні й ті самі фізіономії. Наповнюють телепростір такою сірятиною, такою чужинською, що не дає нічого ні уму, ні серцю, крім гіркоти.

Та як би не старалися “...наші недруги, близькі й далекі, не вженуть нас в чужу колію. Ми не щезнем, як в небі лелеки, доки любим Вітчизну свою” (Р. Морозовський).

Бо “Людина, байдужа до рідної мови, — дикун. Вона шкідлива своїм єством уже тому, що байдужість до мови пояснюється цілковитою байдужістю до минулого, теперішнього і майбутнього народу” (К. Паустовський).

Тому ми зобов’язані “...рішуче припинити винищення нашої мови, поповнити її життєспроможною кров’ю, повернути їй і примножити неоціненні багатства” (А. Бортняк).

“Розмовляймо нею, насолоджуймось, розкошуймо в її пишному саду, який виплекали для нас наші пращури і якого плекати повсякчас мусимо навчити і своїх дітей” (Н. Гатальська).

Що тут додати?

ЗАБОРОНИЛИ РОЗГЛЯДАТИ НАШУ ІСТОРІЮ

Віктор ХОМЕНКО,
Крим

Депутати Сімферопольської міськради угледіли у фестивалі Дні українського кіно, який відбувся в єдиній на півострові українській школі-гімназії, — ...“пропаганду ідей націоналізму й фашизму” й ухвалили на сесії рішення “більше ніколи не проводити подібних заходів” в адміністративному центрі півострова (?!).

Ревнителів “исконной русскости” Криму й борців із його нібито “глобальной і ползучей украінізацієй” особливо обурило, що фестиваль присвячено 65-й річниці від дня створення Української Повстанської Армії й 100-літтю від дня народження Романа Шухевича.

Нащадки гонителів усього українського — сучасні півострівні борці з “українським буржуазним націоналізмом” угледіли в фестивалі національного кіно “політично заанґажований захід, неприпустимий у школі”. Тож звинуватили українську гімназію в порушенні закону, що забороняє проводити політичну агітацію в освітніх закладах.

Такі інвективи здивували не лише весь колектив української гімназії, адже показ національних фільмів відбувся, зокрема, за сприяння міського управління культури й освіти.

Особливу ненависть деяких “уповноважених від народу” викликала демонстрація фільму “Нескорені” про протистояння радянської й повстанської армій. Хоча самі депутати, звісно, кінострічки не бачили (інформацію про “ідеологічну ворожість” фільму отримали за доносами деяких місцевих політично стурбованих “мистецтвознавців”) — надривно твердили: “Цей показ — хитра й підступна політична акція”.

Спантеличені такою “зухвалою диверсією націоналістів” у цитаделі “русско-кримского духа” депутати навіть створили тимчасову комісію для з’ясування обставин проведення кінопоказу. А сімферопольський міський голова Бабенко пообіцяв належно відреагувати. Але не уточнив як, бо, на його думку, “це все буде дуже негативно впливати на проведення в Україні таких заходів”.

Українську гімназію така активність депутатів розчарувала. Звинувачення в “пропаганді націоналізму й фашизму” тут називають образливими та безпідставними. Говорять: “Показували не націоналістичні фільми, як їх сприйняли деякі заочні поціновувачі кіномистецтва, а суто історичні, які були до того ж в ефірі національних телеканалів”. Та й сам показ був організований не в гімназії, а тільки проходив на базі її кінозали. Окрім “Нескореного” тут демонстрували ще п’ять кінокартин, серед яких молодіжний фільм “Штольня”, знятий у 70-ті роки ще часів СРСР — уславлений “Білий птах з чорною ознакою” про стосунки братів, один із яких воює в радянській армії, інший — у повстанській, та номінований на “Оскара” “Мамай”. До того ж організатор заходу — не гімназія, а міжнародна організація. Демонстрація вітчизняних фільмів відбулася за сприяння представництва Президента України в Криму й підтримки відповідних управлінь півострова. При цьому, як заявили в гімназії, тут у жодному разі не вважають за потрібне виправдовуватися й дадуть розлогий коментар лише після чітких, вдумливих і не заанґажованих висновків депутатської комісії.

“Народ точно бачить, хто його щиро любить, а хто тільки говорить про любов”.

СКЛИКАЄМО ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ!

Тижневик “Слово Просвіти” скликає читацьке віче. Ми хочемо почути з вуст наших читачів ті болючі теми сьогодення, які мають стати провідними на шпальтах нашої газети. Отож просимо відповісти на запитання:

1) Чи задовольняє Вас наша рубрика “Політика”? Коментарі яких політиків і громадських діячів хотіли б там бачити і з якої тематики?

2) Які проблеми соціально-економічного плану варто висвітлювати на сторінках просвітянського тижневика?

3) “Четверта хвиля” на шпальтах “Слова Просвіти” — чи можемо байдуже спостерігати за тим, як мільйони українських громадян розвіюються світами?

4) Чи задовольняють Вас літературні й мистецькі рубрики і їхнє наповнення, з ким із українських мовознавців, письменників, художників, акторів, режисерів, критиків хотіли б зустрітися на сторінках тижневика?

5) Автори й журналісти “Слова Просвіти”. Назвіть кращі публікації, теми, зверніть увагу на їхню географію.

6) Якби головним редактором були Ви, то робили б зовсім іншу газету. Яку?

7) Ілюстрації на наших шпальтах. Чого бракує? Що і кого хотіли б бачити на світлинах?

8) Як часто й уважно читаєте нашу газету? Ви — передплатник, купуєте її постійно в кіосках, читаєте в бібліотеці, випадково побачили наше видання і зацікавилися ним. Як довго триває наша співпраця?

9) Чи не видаються Вам наші публікації занадто складними, чи маєте мовні зауваження, чи задовольняє Вас обсяг публікацій? Як ставитеся до матеріалів із поміткою “Далі буде”?

Із вдячністю приймемо всі Ваші зауваження та побажання, критику і поради, опублікуємо Ваші листи у спеціальних випусках “Читацького віча”.

...І ПРО СУРЖИК У ШКОЛАХ

Теофанія КАЛИТОВСЬКА,
член Товариства “Просвіта”
м. Львів (Винники)

Дуже добре, що редакція “Слова Просвіти” скликає читацьке віче, аби вислухати нас, читачів.

Отож відповідаю:

1. Рубрика “Політика” мене задовольняє. Хотіла б у газеті побачити коментарі відомих українських патріотів: І. Юхновського, Ю. Костенка, В. Яворівського, Б. Тарасюка та ін. А також прочитати коментарі сучасних українських письменників, дізнатися їхню думку про стан української мови в незалежній Україні, в кожному реґіоні.

2. На сторінках “СП” варто звернути увагу на причини безконечної економічної кризи, сказати відверто, що не буде цей народ краще жити доти, доки не обере до керівних органів держави справжніх українських патріотів, які дбатимуть не про власну кишеню, а про добробут українців, і свою енергію і знання присвячуватимуть Україні.

3. “Четверта хвиля” — ганебне явище для України. Наша еліта збагачує чужі держави, їхні діти й онуки вже не українці. Ті заробітчани, які виїжджають в Італію, Іспанію, Португалію і залишають своїх дітей в Україні, роблять велику помилку: сім’ї руйнуються, а діти стають сиротами при живих батьках.

4. Літературні й мистецькі рубрики задовільні, але видання повинне більше ознайомлювати з творами сучасних письменників. Пропоную рубрику: “Телебачення і ми”, де могли б мовознавці, відомі політики прокоментувати програми ТБ. Нас зомбує ТБ, а ми мовчимо і ковтаємо Вєрку Сердючку, яка представлятиме Україну на Євробаченні. Яка ганьба!

6. Якби головним редактором була я, то зайшла б до українських шкіл у Києві, Сумах, Харкові, Львові, в сільські школи, послухала, якою мовою спілкуються вчителі між собою, яким суржиком розмовляють учні, зробила б висновок — яким непотребом засмічують шкільні програми голови школярів, поговорила б із батьками, які змушені після щоденної праці сідати й учити уроки разом зі своїми школярами.

Відвідала б бібліотеки і книгарні, поцікавилася, які книжки користуються попитом у читачів.

8. “Слово Просвіти” читаю постійно від часу її появи. Передплачую. Наше Товариство “Просвіта” у Винниках постійно передплачує українські видання для вчителів із різних районів України. На 2007 рік ми передплатили 6 примірників “СП”.

9. Деякі публікації написані дуже професійно і їх важко читати.

А ще хочу додати:

10. Друк газети нечіткий, читати важко, відстань між рядками і словами замала.

11. Про голодомор 1932—1933 рр. багато публікацій, а про голод 1946—1947 рр. усі раптом забули. Які художні чи публіцистичні твори надруковано на цю тему за останнє десятиріччя? Чи не тому ця тема заборонена, що багато людей ще живі й можуть розказати на сторінках преси про цей голодомор. Хто досліджує ці події?

12. Чому наші українські письменники так рідко виступають на радіо?

Так, є III програма на радіо, але її мало хто чує, на хвилях “ФМ” її немає.

МОВ КОВТОК СВІЖОГО ПОВІТРЯ

Р. ПОТОКА,
м. Зміїв
Харківської обл.

1. Рубрика “Політика” задовольняє, та хотілося б запропонувати такі теми:

а) як Польща і Фінляндія вирвалися з обіймів Росії і розбудували свої держави;

б) до 100-річчя від дня народження генерала-дисидента Петра Григоровича Григоренка (10 жовтня 1907 р.).

2. Проблеми малого підприємництва.

3. “Четверта хвиля” заслуговує на увагу.

4. Задовольняє. На ваш смак.

5. Усі публікації ґрунтовні й добре підготовлені. Географія широка.

6. Робив би таку саму, ось тільки повернув старе кліше “Слова Просвіти”. Воно оригінальне, фірмове, не сплутаєш, а нове — примітив, “Просвіта” написана з малої літери і разом, як на телеканалі “1+1” “Проспорт”.

Налагодив би співпрацю з порядними радіоканалами: Першим і “Культура”, аби рекламувати тижневик, нехай вони розкажуть про Вас, а Ви — про них. “Слово Просвіти” мало хто знає. Публікував би кросворди на українську тематику.

7. Задовольняють.

8. Я давній передплатник і шанувальник. Газету читає вся моя сім’я. “Слово Просвіти” для мене таке ж авторитетне, як колись “Литературная газета” за комуністів, це ковток свіжого повітря. Віддаю числа газети в місцеву бібліотеку, а її ховають від читачів. Вдалося передрукувати статтю зі “Слова” “Смерть браконьєра” про Кушнарьова.

9. Ваші публікації для підготовленого читача, а не для малограмотних, малокультурних людей з “вищою” освітою, яких продовжують випускати наші ВНЗ. Я вважаю, живучи на сході України, і де, на жаль, живе переважна більшість населення, ще не на часі публікації матеріалів про новий український правопис. Хай утвердиться рідна мова в державі, а потім будемо її удосконалювати.

Обсяг публікацій задовольняє.

“Далі буде” — нормально, треба заохочувати читачів, аби заглянули і в наступне число тижневика.

РІДНИЙ КРАЙ

Фото О. Литвиненка

А МЕНЕ — НЕ ЗАДОВОЛЬНЯЄ

Валентин ДЕРКАЧ,
с. Широке
Дніпропетровської обл.

1. Мене особисто та й багатьох моїх знайомих не задовольняє рубрика “Політика”, бо вона завжди зводиться до одного: “Антикризова коаліція, уряд, очолюваний В. Януковичем, — погано, а що добре — не знаємо”. Це так нагадує відому українську придибеньку: “Хто винен?” — “Невістка!” — “Але ж вона гусей пасе”. — “Ось звідти й несе!” Для чого така однобокість?

2. Для висвітлення економічних проблем існує багато інших періодичних видань. Займатися ж відродженням духовності нашого народу, бити на сполох про сьогоднішню його деградацію (неробство, пиятику, наркоманію, бездомних дітей, дрімуче безкультур’я, маніакальне нищення довкілля і т. ін.) нікому. Пригадаймо, чи не все це свого часу привело до створення “Просвіти”.

3. Уже майже забутий поет В. Маяковський ще в юнацькі роки писав: “Послушайте! Ведь если звезды зажигают — значит это кому-нибудь нужно!” Так і я думаю: якщо людина поїхала шукати кращої долі в світи, то будемо забороняти їй це робити, чи плакати з цього приводу? Це її вибір. Дотримуюся думки: хто хоче працювати тут, той працюватиме. Інколи гортаю тутешні інформаційно-рекламні видання — усі вони заповнені запрошеннями на роботу.

4. Літературні й мистецькі рубрики не задовольняють. Навіть про шевченківських лауреатів мало що дізнаєшся. Не кажучи вже про тих діячів, яких прийнято називати зірками, що тільки сходять. Чому ви не звертаєте уваги на такі сьогоднішні величини, як харківський публіцист Іван Белебеха, автор таких важливих для нашого сьогодення книжок: “Поразки та надії України”, “Українська еліта”, “Честь України”, “Україна і комунізм” (у двох томах). Або одеський історик і письменник Віктор Савченко, автор злободенних книжок “Авантюристи громадянської війни”, “Симон Петлюра”, “12 війн за Україну”, “Махно”. А що ми знаємо про сьогоднішніх оперних співаків чи артистів театру? Крім Богдана Ступки і Богдана Бенюка у нас є не менш цікаві особистості. А художники, а скульптори, а композитори чи артисти балету?

5. Кращими публікаціями в останніх числах тижневика вважаю:

“Українська держава...” О. Романчука, “Хто ми...” О. Романчука; “Електромагнітні поля...” М. Курика; “Коли при владі чужинці” Д. Міщенка; “Кобзар і лірник” Л. Ільєнко; “Свічка до дня пам’яті І. Богуна” Є. Лещук; “Як ми оскверняємо шевченківські заповіти” І. Шпиталя.

6. Переконаний, редагуючи газету, треба виходити з того, що сьогодні ми роз’єднані на політичному, релігійному, мовному, навіть реґіональному рівнях. А щоб була Україна, все це треба об’єднувати — **творити націю**!

7. Минулого року в багатьох числах газети ви друкували світлини замків України. Вони справили гнітюче враження, адже від більшості з них залишилися тільки руїни. Пропоную друкувати світлини визначних об’єктів у містах і селах держави.

8. Уже не перший рік передплачую тижневик, читаю його кожне число. Велике задоволення отримую від публікацій, які назвав у п. 5, і нічого, крім обурення, не викликають ті, у яких автори продовжують робити ставку на “помаранчевих”. Більшого сорому й приниження Україна не знала й, мабуть, не знатиме, ніж від них.

9. Маю вищу освіту й великий життєвий досвід, проте їх мені не вистачає, аби зрозуміти, яку мету ви переслідуєте, публікуючи такі матеріали, як “Борія — земля вепра...” і “Таємниця імені “Україна” І. Каганця. Вони мають право на існування, але їхнє місце в історичних і наукових виданнях.

На завершення вношу пропозицію: зробіть постійною рубрику “Концепція сучасної української держави”, і дайте можливість висловитися з цього приводу всім сущим в Україні. Переконаний, що суть її не лише в євроатлантичній інтеграції, а у вирішенні насамперед болючих внутрішніх проблем. Вважаю, що лейтмотивом її повинні стати слова О. Мороза: “Збудуймо Європу в Україні!” Хіба можна миритися з тим, що наша країна нічим не обділена та ще й у центрі Європи, а народ старцює і дичавіє. А керманичам ніколи зайнятися справами, бо ніяк не поділять портфелі.

ДЛЯ ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ

Тамара ПРИХОДЧЕНКО
м. Іллічівськ
Одеської обл.

Почну з найпростішого: читаю, передплачую і зберігаю всі числа тижневика, починаючи з першого.

А тепер по порядку.

1) Рубрика “Політика” мене задовольняє. А ось щодо участі “Просвіти” в діяльності об’єднання “Захистимо Україну”, інших громадських і політичних об’єднаннях і рухах національно-демократичного спрямування хотілося б дізнатися дещо більше. Треба відповісти на головне питання: “що робити?” — для майбутнього наших дітей, для України та її народу.

2) Висвітлювати проблеми українців: зв’язок поколінь, молодіжні, ветеранські, родинної етнопедагогіки, ролі матері й жінки у майбутньому держави, нації, сім’ї.

3) Окрім “Четвертої хвилі” варто публікувати більше матеріалів із думками читачів зі сходу і півдня, які б сприяли єднанню українців, захисту наших цінностей тощо.

4) Вітаю участь у газеті Олександера Шокала, Степана Наливайка, Людмили Іваннікової і рубрик “Пам’ять поколінь”, “Традиції”, “Гіпотеза”, “Пракорені”. Про свої враження щодо них я нещодавно писала Валентині Давиденко, і пропонувала відкрити рубрику обміну досвідом у діяльності етноклубів різних міст і сіл для збереження традицій і розвитку народної культури. Хотілося б зустрітися з кобзарями, співаками, фольклористами (Віктором Лісоволом, Олегом Скрипкою, Валентиною Ковальською тощо), майстрами і дослідниками народного мистецтва (Юрієм Мельничуком, Миколою Дмитренком, Ольгою Рутковською, Миколою Ткачем) — це саме з огляду на попередню пропозицію.

Давно не бачила публікацій Ліни Костенко, Бориса Олійника, інших наших провідних поетів. Чи пишуть і надалі Іван Драч, Павло Мовчан?

5) Кращих публікацій не хочу називати, бо кожна з них залишила свій слід у моїй пам’яті (сподіваюся, не тільки в моїй). Хай усім авторам таланить і надалі.

6) Іншого “Слова Просвіти” поки що не бачу. Може, не варто використовувати його площу для анонсів, а надавати інформацію про українські книжки й можливість їх придбати? Адже для багатьох читачів це велика проблема. До речі, пропоную опублікувати програму заходів Року української книги і втілювати їх на шпальтах “Слова Просвіти”.

7) Ілюстрації добрі. Хотілося бачити на світлинах простих українців: із минулого і сучасності, зі сходу і заходу, центру і діаспори, а також світлини міст, пам’яток, храмів тощо.

8) Уже відповіла.

9) Публікації зрозумілі, цікаві, обсяг достатній. Матеріали з поміткою “Далі буде” вітаю.

ПРЕМІЯ

БОРІМОСЯ — ПОБОРЕМО!

Світлана КОРОНЕНКО

У Київському міському Будинку вчителя відбулася урочиста церемонія нагородження цьогорічних лауреатів премії імені Олекси Гірника за 2006 рік.

Ця премія особлива. Мабуть, таких більше немає в цілому світі. Принаймні я про них не чула. Адже названа ця премія ім’ям людини, яка не була ні видатним ученим-мовознавцем, ні викладачем, ні поетом. Була просто українським патріотом. Але ж, скаже хтось, патріотів багато. І вони багато говорять про любов до України. Олекса Гірник жив цією любов’ю. Вона була суттю його життя, змістом і основою. Без української мови все втрачало колір і смак. Світ порожнів і ставало холодно.

Олекса Гірник не був диваком і не був, як нині кажуть, екстремалом. Він працював, потім вийшов на пенсію, вів спокійне, розмірене життя у містечку Калуш на Івано-Франківщині, був одружений, ростив двох синів, прагнув дати їм добре виховання, освіту, забезпечити добробут. Ця благополучна інтелігентна людина у свої 65 років зробила те, що назавжди увійде у свідомість українців як подвиг в ім’я Рідної Мови, в ім’я України.

21 січня 1978 року він піднявся до могили Тараса Шевченка в Каневі і розкидав по схилах Чернечої гори тисячі листівок, на яких написав: “Протест проти русифікації українського народу”. І підпис: “На знак протесту спалився Олекса Гірник із Калуша”. Після цього він облив себе бензином і підніс до грудей запальничку...

2003 року, напередодні Помаранчевої революції, виникла ідея заснувати премію імені Олекси Гірника. Її ініціаторами стали Київський фонд ім. О. Гірника і Ліга українських меценатів. У Положенні про премію було записано, що її надають “за великий внесок в українське національне відродження та за значні успіхи в національно-патріотичному вихованні дітей та молоді, за прищеплення їм патріотичного ставлення до української мови”.

Благословив цю премію і нагороджував її перших лауреатів нинішній Президент України Віктор Ющенко.

Цього року було названо нових лауреатів премії імені Олекси Гірника. Ними стали Неоніла Шинкарук, завідувач сектору суспільно-гуманітарної освіти Інституту інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України; Валерій Тарасов, письменник (АР Крим); Ніла Підпала, багаторічний директор Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського; Сергій Мельничук, студент Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля; Союз Українок Австралії (Христина Сивенька-Бейлі, голова; Валентина Домазар, секретар); Роман Колісник, головний редактор журналу “Вісті комбатанта”; Станлі Пітерсон, меценат (Канада).

У церемонії нагородження взяли участь виконавчий директор Ліги українських меценатів Михайло Слабошпицький, народний депутат України, син патріота Євген Гірник, голова Київського фонду імені О. Гірника “Українським дітям — українське слово” Юрій Гнаткевич і перший лауреат премії, науковець, краєзнавець із Канева Михайло Іщенко.

Михайло Слабошпицький представив нових лауреатів цьогорічної премії імені Олекси Гірника, розповівши про те, як кожен із них підтримує таку унікальну акцію, як Міжнародний конкурс з української мови, що цього року успішно відбувся вже всьоме. У цьому мовному марафоні щороку бере участь понад 5 мільйонів школярів і студентів. Свої лауреатські відзнаки ці лауреати одержать за відповідної нагоди.

Неоніла Шинкарук, завідувач сектору суспільно-гуманітарної освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, у Міжнародному конкурсі з української мови — від найпершого дня. Саме на її плечі (як на плечі тисяч працівників освіти) лягла щоденна, можливо, не дуже помітна і не дуже вдячна щоденна так звана “чорнова”, але вкрай необхідна робота у Міжнародному конкурсі з української мови.

Ім’я Ніли Підпалої, активної пропагандистки українського слова, в Україні добре знане. У промові вона згадала свого покійного чоловіка, прекрасного поета Володимира Підпалого, який уособлює для неї справжнього патріота України. “Треба боротися за кожну українську душу, аби в Україні зникло навіть саме поняття “російськомовний українець”, — закликала присутніх Ніла Підпала.

Письменник Валерій Тарасов живе в Автономній Республіці Крим. Пише українською. Один із організаторів і працівників українськомовної газети “Кримська світлиця”. За недавніми колізіями щодо фінансування та, зрештою, й самого існування цієї газети в Криму з тривогою стежила вся патріотично налаштована громадськість...

Сергій Мельничук, 42-річний студент Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля у Луганську, одержував свою відзнаку під оплески присутніх.

Усвідомлення того, що він — українець прийшло до нього після Помаранчевої революції. Тоді ж заговорив українською. Уродженець зросійщеної Луганщини, нині цей чоловік відчайдушно і вперто захищає своє право здобувати освіту державною мовою. Так 2005 року він звернувся вперше до суду зі скаргою про порушення в університеті його конституційного права, зокрема, на всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах громадського життя на всій території України, оскільки в університеті викладання здійснюється російською мовою. Тоді він переміг — Жовтневий суд м. Луганська задовольнив позов студента й зобов’язав Східноукраїнський національний університет імені В. Даля здійснювати його навчання українською мовою. Після того судового вердикту, який начебто все поставив на свої місця, чого тільки не було у житті Сергія Мельничука: і погрози, і побиття, і відрахування з університету за неуспішність. Але, як сказав Юрій Гнаткевич, “труднощі ламають слабких, сильних вони роблять дужчими”. Нині до Сергія Мельничука приєдналося ще кілька студентів, які хочуть скористатися його досвідом...

Є. Гірник, Н. Підпала, С. Мельничук, В. Тарасов, Н. Шинкарук. Фото В. Соловйова

“Бути українцем в Україні ніколи не було легко, — сказав, вітаючи нових лауреатів, син Олекси Гірника, народний депутат України Євген Гірник. — Як з’ясувалося, і в незалежній Україні українцем бути важко. Але, як казав Тарас Шевченко, борімося — поборемо!”

...Що треба для того, аби в Україні нарешті запанувала українська мова? Аби нарешті зникло це одне з найгостріших політичних питань сьогодення, а тема української мови перестала бути розмінною монетою у суперечках наших горе-політиків. Аби українська мова була “природна як природа” в устах кожного українця? Чи існує такий рецепт? Напевно, немає. Але якщо кожен із нас, свідомих українців, зробить хоча б те, що він може зробити — говорити повсюдно вишуканою українською, демонструючи її красу і престижність і не переходячи миттєво за першої нагоди на “общедоступний”, активно підтримувати конкурс з української мови, наполегливо і невідступно вимагати вживання української у державних установах і в навчальних закладах, то вже навіть за такої дещиці можна щось зрушити з місця.

ПАМ’ЯТЬ

«ВІД НІНЕВІЇ ДО УКРАЇНИ»

11 квітня 2007 року шістдесятнику Євгенові ВАРДІ (1942—1992), відомому літератору — поету, прозаїку, публіцисту, перекладачу, громадському діячеві виповнилося б тільки 65.

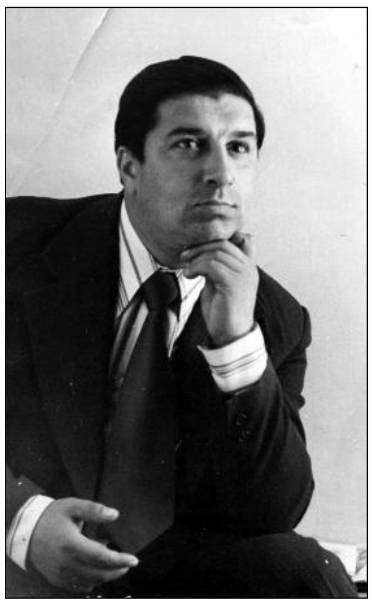

Євген Варда

Олександр ФИСУН

І до сьогодні в моїй уяві його портрет-образ: смагляве обличчя, навдивовижу блискучі, по-особливому сяючі щирістю й добротою чорні-чорні очі, надміру непосидючий, увесь у дії, в жадобі звершити щось важливе і зараз — у цю мить. Своєю появою вносив імпульсивний рух, пожвавлення плину громадської справи.

Кінець перебудови — 1989 рік — увінчався створенням Народного руху України, де в передніх лавах за культурно-національне оновлення суспільства перебуває бурхливий і діяльний Є. Варда. За його участю створюється рада національних меншин, асоціація “Антишовіністична ідея”, національно-культурне товариство ассирійців у Києві й Україні, — докладає зусиль і в Товаристві української мови. У той час Євген Варда предивно діяв — спішив усюди бути і охоплювати справ і завдань більше, аніж могло вмістити його єство. Непогамовний поет і сподвижник, певно, передчував, що йому відміряно небагато часу, аби здійснити заплановане. У плині розбурханого часу незалежності Євген Варда писатиме головну книгу свого життя — “Від Ніневії до України” — про своїх пращурів із Близького Сходу, їхні вірування, віковічні мрії, звичаї народні; про творчість тих ассирійців, яких нелегка доля закинула в Україну і в ній вони (і тим більше сам Євген Варда) знайшли собі другу Батьківщину. Можна тепер порадіти за цю масштабну працю. Товариство “Знання” видало її вже по смерті автора — в 1994 році. Варто згадати і те, що Євген Варда переклав класика середньовічного ассирійського письменства Абуль-Фараджа “Смішні оповідки”: книжка, яка одразу стала раритетом. У цей час у “Радянському письменнику” готувалася до видання збірка його поезій, яка, на жаль, “застрягла”. Тієї ж долі зазнав і його поетичний переклад пам’ятки Великої Літератури “Епос про Гільгамеша”.

Як важливо дбайливо зібрати все написане — колись друковане й недруковане — Євгеном Вардою, і видати. І це буде наша гідна шана відомому подвижникові, працелюбові, поетові й правовому патріотові, який жив серед нас, діяв наполегливо, вибираючи ідеали Добра і Любові.

ФРЕСКИ ПРО КИЇВ

1
Коли ступаю вулицями Києва,
Я завше думаю над власною
ходою.

Хрещатий яр —
Тут полювали диких кіз,
Княжна з тужавих довгих кіс
Вичісувала промені
І печенігів стежили на мурі
Нескорені,
Невідомі буй-тури.

Дружинна Русь —
Праматір України
На шпиль Софії,
Лавр Печерських
Здіймалась з вибалок, яруг
Щодня,
Аж іскри сипались навкруг
Із-під копит бентежного коня.

На зло царям, на зло недолі
І бісам всім, і лютій темені
На утлій вулиці Подолу
Зростали стіни Академії.
І Русь окраїнна
Із вибалок, яруг
Здіймалася щодня,
Аж іскри сиплються навкруг
Із-під копит Сагайдачевого коня.

Коли іду по вулицях Подолу
Я завше думаю над власною
ходою.

2
І знову дибились вулкани
Нових повстань.
Огні!
Огні!
Нові вставали Роксолани
У кожнім дні.
За боєм бій... Ворожі орди.
То козаків онуки горді
Встають, як буря в океані,
Один, як сто титанів...

Кияни, гляньте, гості милі,
Моя ти донечко, поглянь —
ОУН, УПА
Крутянські і стрільців могили
Біля козацьких поховань.
Поділ!.. Трипілля!..
Дніпро-Славутич!..
І велич мудрої Софії!.. —
Гука історія!.. —
.....Ого-го!..
Дзвенить і відлунює
Сім ВЕД
В одному тільки слові —
Київ.

ВІСТІ З КРИМУ

СВЯТО КНИГИ

Віктор ХОМЕНКО, Крим

Ювілейний, десятий, міжнародний книжковий ярмарок “Кримська весна—2007” пройде в приміщенні Українського академічного музичного театру й на площі перед ним, під знаком Року української книги з 7 до 9 червня в Сімферополі. Крім кримських видавництв будуть представлені постійні учасники таких заходів — видавництва Києва, Харкова й Москви. У програмі — “круглі столи”, акції книгорозповсюдження, відбудеться підбиття підсумків конкурсу “Цей дивний Крим” і нагородження переможців у різних номінаціях.

Гості ярмарку матимуть можливість узяти участь у численних заходах, орієнтованих на підвищення культури, прищеплення любові до читання й думання, поспілкуватися з відомими українськими й російськими письменниками. Адже кримський міжнародний ярмарок — це традиційні зустрічі книговидавців, розповсюджувачів книг, читачів і письменників різних поколінь, а для молоді — можливість познайомитися з новинками і вже визнаними шедеврами книжкового світу.

Редакція “Слова Просвіти” з сумом повідомляє, що 12 квітня 2007 р. відійшов у вічність на 94-му році життя багатолітній автор нашого тижневика **Олесь (Олександр) Опанасович СИЛИН**, Герой України, заслужений діяч культури України, заслужений архітектор України, головний експерт Фонду пам’яток історії та культури імені Олеся Гончара, патріот України.

Колектив редакції тижневика “Слово Просвіти” висловлює співчуття фотокореспондентові Олександру Литвиненку з приводу передчасної смерті батька **Олександра Яковича Литвиненка**.

“У чому біда українського актора в Україні? А в тому, що він український актор…”

ЛЕСЬ СЕРДЮК: «УКРАЇНСЬКИЙ КІНЕМАТОГРАФ МАЄ ПІДНЯТИСЯ З КОЛІН»

Володимир КОСКІН

Український кінематограф не можливо уявити без постаті народного артиста України Леся Сердюка. Його зовнішність, характер, дух є харизмою, брендом країни. Будь-якому іноземцю можна порадити: “Якщо хочете дізнатися, хто такий українець, то подивіться на Леся Сердюка, а ще краще — з ним поспілкуйтеся”.

Яскравий талант, працелюбність, щиросердність стали передумовою того, що він увійшов у золоту плеяду акторів і режисерів знаменитого поетично-романтичного українського кіно.

Народився Лесь Сердюк 14 жовтня 1940 року в Харкові. Оскільки родина хлопчика була театральною, уперше на сцену він вийшов у 7 років. Зіграв маминого слугу — негренятка. Кінодебют Леся відбувся 1963 року. Зйомки “Загибелі ескадри” запам’яталися йому на все життя. Ще б пак! Він знімався разом із Борисом Ліхановим, Георгієм Жжоновим і власним батьком. “Відтоді я належав кінематографу безроздільно”, — говорить Сердюк.

Але спочатку довелося пройти “підготовчий період”. 1961 р. Сердюк закінчив Харківський театральний інститут. У 1961—1964 рр. — актор Харківського академічного театру драми ім. Т. Г. Шевченка, у 1964—1965 рр. — Ризького ТЮГу, у 1966—1970 рр. — Київського російського академічного театру драми ім. Лесі Українки, з 1970 р. — кіностудії ім. О. Довженка.

Серед відомих фільмів, у яких знявся актор, були: “Їх знали тільки в обличчя”, “Як гартувалась сталь”, “Вавілон XX”, “Легенда про княгиню Ольгу”, “Солом’яні дзвони”, “Гетьманські клейноди”, “Подарунок на іменини”, “Роксолана”, “Молитва за гетьмана Мазепу”…

У провальні постперебудовчі роки Сердюк “не вилетів” із кінематографа, знімався в Росії, з 1993 року й донині викладає в Університеті театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого.

Ось-ось Лесь Сердюк приступить до зйомок у кінокартині Володимира Бортка “Тарас Бульба”, а поки що актора доволі часто можна побачити на іподромі, де він поновлює вміння завзято їздити на конях.

При особистому спілкуванні Лесь Олександрович вражає дивною сумішшю доброти-делікатності й прямоти-відвертості. І ще одну дивинку я помітив у характері Сердюка: він людина сором’язлива. Коли йшлося про місце зустрічі для інтерв’ю, він вибачився: “Я, звичайно, запросив би Вас до себе на околицю Києва в свою однокімнатну квартирку, але вона така маленька, що соромно показувати, а от у Домі кіно нам буде просторо”.

— Лесю Олександровичу, Вас запросили у великобюджетний серіал “Тарас Бульба”? В якій акторській компанії Ви працюватимете?

— По-перше, серіал зніматиме відомий режисер Володимир Бортко (серед його робіт “Собаче серце”, серіали “Ідіот” “Майстер і Маргарита” тощо).

У фільмі візьмуть участь Богдан Ступка (Бульба), Ада Роговцева (дружина Бульби), Володимир Вдовиченков, Михайло Боярський, польські актори, знаменитий американський каскадер Нік Коен.

Я гратиму роль Товкача, друга і сподвижника Тараса Бульби, який рятує його, пораненого, після бою під Дубном і не покидає до останньої хвилини.

На Хортиці побудована Запорізька Січ за ескізами-розробками видатного художника-академіка Сергія Якутовича. Зйомки відбуватимуться в фортецях Кам’янця-Подільського і Хотина, а також у Петербурзі й у Польщі. Бортку і Якутовичу дуже хотілося побудувати обійстя Тараса Бульби в Пирогові — в Музеї народної архітектури і побуту. На цю будівлю знімальна група збиралася витратити півмільйона доларів, а після зйомок подарувати музею на згадку про зйомки. Усі державні структури були “за”, окрім музею. Такі справи наші дивні.

— Ви працювали в дивовижній плеяді акторів. Але не завжди колега буває сердешним другом, коли душа притуляється до душі. До кого притулялася Ваша душа?

— Аби зняти деякі питання, зізнаюся: я безмежно люблю талант. Коли я бачу талант на екрані чи на сцені й не можу збагнути, як він *це* робить, не можу розкласти акторську магію на складові частинки, то я просто вклоняюсь і мені вже стає все одно — чи гарна ця людина в побуті, чи складна. Талант перекриває людські недоліки. Я намагаюся зберігати дистанцію. Поважати, розуміти, говорити добрі слова — так, але розумом, серце тут не вмикається. Водночас доля подарувала мені дивовижних друзів, до яких я міг притулитися серцем, це — Борислав Брондуков, Іван Миколайчук, Костянтин Степанков, Іван і Ярослав Гаврилюки, Федір Стригун, Віктор Степанов, Михайло Голубович, Федір Опанасенко, Леонід Осика, Юрій Іллєнко, Тася Литвиненко, Любочка Поліщук… Мало? Ну яким словом це назвати як не “везухою”? Це при тому, що я трішки запізнився: приїхав у Київ 1966 року з Прибалтики, з Риги, де працював. Здавалося, що найважливіші кінематографічні події вже відбулися, маю на увазі “Тіні забутих предків”, “Захар Беркут”. Навіть “Камінний хрест” уже знімався (Леонід Осика не міг зрозуміти, як вийшло, що я не потрапив у його картину “Захар Беркут”). А я не мав стільки нахабства, щоб підійти і сказати: “Льоня, шо такоє? Чому я не знімаюся в тебе?” Якби я поводився так, то, безумовно, список моїх ролей був би більший.

Згадую, як я виходив із залу після перегляду “Камінного хреста”. Мені здавалося, що такий фільм міг створити колоритний корифей на кшталт Ейзенштейна — з шевелюрою і лисиною, у великих окулярах, який поважно сидить і віддає накази. Раптом я бачу Льоню Осику з довгим носом, який хіхікає від того, що людям сподобалося його кіно. Осика ніколи серйозно не говорив, він весь час вивергав афоризми, його було непросто зрозуміти.

Зовсім іншим був Іван Миколайчук. Наприклад, він застосовував внутрішньокадровий монтаж. Річ у тім, що можна знімати маленькими відрізками, які потім легко викинути. А можна зробити великим планом, монтуючи дійство вже всередині нього. Для цього треба мати розумну голову і суперoператора, щоб потім, якщо хтось лихий захоче викинути хоч одне слово, все ставало незрозумілим у цьому великому фраґменті. І нікуди було дітися. Або все залишай, або викидай. Правда, наші кіноначальники частенько йшли іншим шляхом, тому “Вавілон XX” не дорахувався півтори тисячі корисних метрів! Іван задумував фільм із двох частин, у підсумку це мало бути дві години двадцять хвилин. Але порізали так, що Іван хворий ходив, у його очах застигли сльози, він уже не знав, що йому робити з тим фільмом. Скільки він його переробляв… І фінал вийшов інший, хоча задумувався веселий опереточний: після того, як стрельнула гармата, біля Іордані мали всі танцювати, веселитися, феєрверк, і на цьому кінець. Під час зйомок я звернув увагу: а чого це Миколайчук мене просить взяти рушницю і направити її на Філософа і Мальву, коли вони стоять під хрестом? Я не розумів, у сценарії цього не було. А лізти до Миколайчука із запитаннями я собі не дозволяв, тому що дуже поважав те, що творить Іван. І що я побачив у кінці? Виявляється, я вбиваю Філософа, і моя фігура стає в кільканадцять разів (як і фігура Філософа) трагічнішою.

Іншими прийомами й алегоріями оперував дивовижний Юрій Іллєнко, я пишаюся, що його “Солом’яні дзвони” високо оцінили на XXVI міжнародному фестивалі в Карлових Варах, де я одержав приз за кращу чоловічу роль.

А які партнери були! З Борею Брондуковим я зустрівся у фільмі “Подарунок на іменини” за прозою Коцюбинського. То така глибина, дна якої не побачиш і не дістанеш, її треба осягати й осягати… За сценарієм начальник-“держиморда” поліцейського околодку (якого грав я) прийшов перевіряти ката (його грав Брондуков), який повинен був завтра повісити революціонерку. Що ж робить перед стратою кат? Страшенно пиячить, тому що йому гидка ця “професія”, йому страшно… Брондуков зіграв унікально — так, що я побачив себе зовсім в іншій іпостасі. Хоча там усе гранично зрозуміло, ми з режисером Осикою попередньо все розібрали до кісточок, і раптом я себе побачив іншим. Тільки потім зрозумів, що це на мене вплинув Брондуков, він мене зробив саме таким “держиморДою”. Це акторський закон: скільки тобі дає партнер, стільки ти віддаєш. А Боря був дуже щедрий на свій акторський дар, він давав стільки, що ти, не помічаючи, ставав іншим. А Костя Степанков… Він ніколи багато не говорив, скаже декілька слів, підійде до тебе, за руку візьме і в очі гляне, і ти починаєш розуміти, що подався не в той бік, якимсь дивним чином Степанков тебе вертає на той шлях, який потрібен саме в цьому контексті.

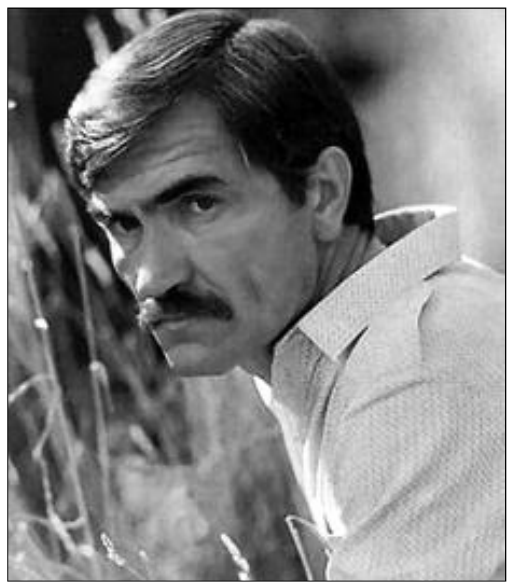

Ось у чому смисл зніматися з гарними акторами, — ти непомітно підтягуєшся до високого рівня, здобуваєш досвід, який знадобиться в наступній роботі. І цей досвід безмежно потрібний у роботі зі студентами, він спрацював у страшні постперебудовчі роки.

— Коли ж підніметься український кінематограф?

— Ми ж усі бачимо, як чимала частина населення України подалася на будівничі об’єкти в Росію і Польщу, на збирання апельсинів у Португалію чи в Грецію… Що там, медом намащено? Ні, є можливість заробити гроші, хоч і платять копійки порівняно з місцевим населенням. Схожа ситуація і в наших акторів у Росії. Там не кожний гарний артист в “обоймі”, але порівняно з рідною ненькою Україною він отримує пристойні гроші, до того ж він не будує і апельсинів не збирає, а займається професійною справою.

Якось я спитав у депутата: “Чому досі в незалежній Україні, яка так прагне духовності, не прийнято повноцінного закону про кіно? Чому в Росії робиться сто фільмів на рік, а у нас зрідка тільки мильні опери? Це комусь вигідно?” Нардеп подивився на мене світлими очима і сказав: “Та звичайно вигідно”. Все, я більше жодних запитань не ставив і не ставлю.

У чому біда українського актора в Україні? А в тому, що він український актор. І трактуйте це як хочете.

Ось і виникає думка: “А нащо [redacted] на дірка — це мій померлий друг. Я іноді починаю думати, що вже один на всьому білому світі лишився.

— Яке ж тоді майбутнє у молодих, яких Ви навчаєте і в яких вкладаєте душу?

— В Університеті театру, кіно і телебачення я не дарма називаю себе “гвіздком не від тієї стіни”: я викладаю основи акторської майстерності на телевізійному факультеті, до того ж це вечірники і заочники. Найобділеніші в університеті люди: апаратури нам ніякої не дають, і ще багато чого не дають. Один із хлопців живе в Рівному, другий — у Вінниці, уявіть: вони по середах приїздять за сотні кілометрів, щоб послухати, чому їх Сердюк навчить.

Але в чому плюс? Вони дорослі, знають життя. Це не перший денний курс, на який набирають 25 дівчаток 17—18 років просто зі шкільної парти. Колись, до речі, на режисерський факультет без вищої освіти взагалі не приймали. Отже, мої студенти зріліші люди, трохи розуміються на телебаченні. Іноді я в них питаю: “Де працюєш? Що робиш?” Відповідають: “Ой, Лесю Олександровичу, у нас у редакції ніхто української мови не знає, то я перекладаю з російської українською й ношу з однієї кімнати в іншу”. Другий каже: “О, я на гарній роботі, монтую сюжети”. Третій монтує матеріали, насмикані в Інтернеті. І це ще вважається щастям. А я їм розповідаю про ідеали, високі матерії, і мені час від часу стає соромно. Заспокоює те, що поганого я їх не навчу, цінні добрі речі, які накопичилися в мені від спілкування з чудовими акторами й режисерами, збагатять і моїх вихованців, вони виб’ються в люди.

Звісно, виникає запитання: “А чи потрібна така кількість режисерів Україні?” Мене “заспокоюють”: “Ви не хвилюйтесь, після першого курсу ми половину виженемо”. Як виженемо? Хіба вам їм не шкода? Ми ж студентам розповідаємо, в яке щастя вони потрапили, які вони несхожі на інших, тому їх вибрали на іспитах з усього потоку, а потім — ти вільний. Усе моє єство повстає проти цього.

МОЛИТВИ КВІТІВ І ЛЮДИНИ

Неповторний світ Людмили Шанти

Оляна РУТА

Талановита художниця, мистецтвознавець, літературознавець, бандуристка Людмила Шанта з Канади народилася в українській родині Лесі та Юрія Шант. Отримала вищу освіту в галузі образотворчого мистецтва та літератури, викладала мистецтво, музику, концертувала з бандурою, працювала диктором українського радіо.

Малювати Людмила почала з самого малечку. Була дуже посидючою й довго могла, не відриваючись, спостерігати за таємничим світом природи, приміром, залюбки просиджувала годинами біля ставків, видивляючись на пуголовків, рибок, раків. Любила збирати кольорові пера птахів, камінчики, мушельки, робити глиняні відбитки пташиних слідів. А ще спостерігала й записувала в спеціальному щоденнику де, коли і які бачила квіти, птахів — ця особливість творчо-дослідницької вдачі на все життя стане визначальною в її художній праці.

Помітивши таку жадобу до пізнання, батьки зробили все для того, аби талант дівчинки розвивався, — записували її в різні природознавчі гуртки, віддали до дитячої художньої школи, де великий вплив на формування Людмили Шанти як художниці мали уроки композиції та колористики художника Петра Сидоренка. Наймолодша учениця художньої школи, шестирічна Людмилка взялася ілюструвати українські народні пісні й вірші українських дитячих письменників. Великий вплив справили на неї тоді чудово ілюстровані дитячі книжки з України, з якими вона виростала в 60-ті роки. Людмила зізнається, що з пошаною дивилася на праці старших учнів, захоплювалась їхніми картинами, й це надихало її на власний наполегливий творчий пошук і зростання. Тоді ж почула від учителя, Петра Сидоренка, про те, що його колишній учень вступив до вищої мистецької школи, і вирішила для себе йти саме таким шляхом. Багато років потому Людмила сама вже була студенткою Онтарійського коледжу мистецтв — її мрія здійснилася! Її перша персональна виставка відбулася 1986 року в “Ґалереї 76”. Звідтоді її виставки відбувалися одна за одною. В Торонто Людмила отримала вищу освіту в галузях образотворчого мистецтва, музики та літератури. Викладала українську культуру та історію мистецтва на Курсах українознавства, вчила дорослих і дітей малювання, викладала музику, виступала з концертами як бандуристка, працювала диктором українського радіо. Життя її було насичене творчістю та активною діяльністю.

Та коли Людмилі було 30 років, тяжка недуга прикувала її до ліжка, відібрала можливість ходити, рухатися, не кажучи вже про можливість творчо працювати. Можна було впасти у відчай, розізлитися на весь світ, відмовитися від пошуку подальшого смислу життя... І — в той скрутний час — ця прикута до ліжка жінка писала мені в листовному інтерв’ю для київського журналу: “...митцям бажаю сильної Віри — Віри, що з Божою волею і допомогою все у світі можливе. Також бажаю глибокої любови — любови до всього гарного, доброго, чистого, до краси. Ви маєте велику відповідальність, бо вашими творами, вашим мистецтвом ви можете багато добра зробити у світі. Отже, шукайте у всьому красу, шукайте гарного у всьому”. Скептики сказали б, мовляв, спробувала б вона сама знайти щось гарне у своїй знерухомленості й не втратити Віри!..

Але вона і справді не зламалась, її дивовижна воля до життя, її міцна віра допомогли знову стати на ноги, повернутися до творчої праці. Людмила сприйняла хворобу як... Божу ласку: “... в усьому цьому тяжкому терпінні я пізнала велику Божу ласку і вдячна за ці мої терпіння, які допомогли мені багато дечого пізнати і навчитися. Ти, дорогий Читачу, напевно, здивуєшся, що я можу дякувати за мою хворобу, але так воно є. Бо справді я так почала відчувати: що моя хвороба — це Божа ласка”.

Вражена недугою людина може або затулити вуха й уперто не чути зверненого до неї голосу Бога, відтак спиратися тільки на матеріалістичні засоби лікування, або наважитися почути й зрозуміти Божі настанови про її життєве призначення, піти певним шляхом духовного зцілення, вірити в Добро і Світло — і тим самим примножувати їх у всьому світі, як і зробила Людмила Шанта. Так і побачила світ книжка “Найважливіша річ на світі”, в якій зібрано багато репродукцій картин Людмили Шанти, серед яких натюрморти, пейзажі, а також дві ікони — ікона Христа й ікона архангела Гавриїла.

Ця книжка і дає відповідь скептикам, адже засвідчує фактом своєї появи справжнє диво — диво зцілення, і, як називає її сама авторка — “подяка і свідчення великої Божої ласки, любови і допомоги в моєму житті”.

Людмила Шанта працює в імпресіоністичній манері — картини мовби намальовані не пастеллю чи аквареллю, а самим настроєм. Настільки вони легкі й прозорі, що іноді забувається, що вони — матеріальні. Ці картини — наче втілення живого настрою, що його природа сама поклала на папір. Їхніх героїв зображено з особливою симпатією — так ніби авторка сама побувала і квіткою, і хвилькою, і хмаркою. Особливе місце в творчому доробку художниці посідають квіти — у картинах “Польові квіти”, “Лілеї”, “Червоні квіти”, “Танець світлячків”, “Оксамитна китиця квітів”. Вони — не фотографічно вимальовані, а поетичні, вони немов співають. У “квіткових” картинах спостережливому глядачеві відкривається духовне життя квітів, тут зафіксовано найменші ніжні порухи квітів. “Коли я на самоті з квітами, завжди хочу з ними ближче познайомитися, пізнати їхню індивідуальність, унікальність характеру. Сідаю з ними як із новозустрінутим гостем, розпитую, що їм найдорожче, наймиліше, найлюбіше”. І квіти радо розповідають Людмилі все те, що хотіли б оповісти нечулому людству, але воно давно вже втратило здатність слухати квіти...

Другий вагомий пласт творчости Людмили Шанти — пейзажі, спостереження за різними обличчями природи. В них розкривається унікальна — родом із Людмилчиного дитинства — здатність співпереживати разом із кожною живою істоткою і бачити живу душу в стежці, в річці... Пейзажі Людмили Шанти — то насичені медитативним спокоєм, як-от “Зима в ліску”, “Весняні берізки”, “Спокійні води”, “Захід сонця в лісі”, то динамічно-стрімкі, як “Буря на озері”, “Хвилі”, “Небесні хмари”. Це мовби автопортрети природи, настільки тонко перевтілюється художниця в небо, море, озеро, землю, стежку, поле, ліс, дерева — і оповідає про їхні молитовні роздуми, їхні настрої, їхню філософію буття. Настрій передається струнко побудованою композицією і тонко дібраною кольоровою гамою, а також тією невловимою частиною душі, що її авторка вкладає у кожен свій витвір.

Дуже хотілося б, аби такого мистецтва, сповненого Добра й Любови, було більше. Я схиляюся перед Людмилиною мужністю, перед силою її віри, яка насправді допомогла здійснити чудо зцілення, а також допомагає щоразу здійснювати чудо Творчости.

ПАНОРАМНА ПОДОРОЖ «СВЯТИНЯМИ ЗЕМЛІ УКРАЇНСЬКОЇ»

ЗА МОТИВАМИ ЕКСПОЗИЦІЇ ХУДОЖНИКА ЛЕОНІДА ГОПАНЧУКА

Іван ОЛІЙНИК,
студент 2 курсу Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сконцентрувавши погляд на “Соняшниках”, починаю панорамну подорож Україною... від картини до картини. Оглядова екскурсія без посередника-скла, під завше палаючим промінням, із шаленою швидкістю, яка непідвладна обліку. Невідомо звідки виникає п’янкий букет квіткових ароматів і ось уже й третя від Сонця куля вирішує трохи притримати коней. Принаймні так здається...

Від Підгірців — до волинських краєвидів, від Могили Кам’яної — до матері вікна.

Козацька вотчина — Хортиця навіює безліч асоціацій, народжує обриси чайок і міні-ретроспективу звитяжних боїв. Дорогою маків понад Дніпром — пам’ять предків, у якій навічно закарбоване ім’я князя Святослава, який загинув тут. Та ось Хортиця. Громушина балка... А де ми? Чи пам’ятаємо трагедію Батурина, над якою плаче кривавими слізьми “Зняття анатеми”?

Зріз стовбура дерева української історії ховає у собі безліч кілець. Ілюстрацією до одного з них є картина “Вечір над Олеським”. Кожен замок, Олеський зокрема, оповитий легендами, історіями кохання, окроплений кров’ю, та, на жаль, підвладний невпинній руйнації. Кожен багряний захід сонця над ним тішить, знімає втому, дарує усмішку і гордість за свій народ. Враження підсилюють “Підгорецька містерія” та “Качановське диво”.

Красногірський монастир перекликається з ликом Творця у жовто-блакитному ореолі (“У славі”), проводить погляд від озерного латаття аж до зелених бань і золотих хрестів. “Благодать земна” викликає бажання зупинитись на хвильку, дати волю думкам про сенс буття, згадати Патріарха Київського та всієї Руси-України Володимира (Романюка), помолитися за себе та Батьківщину. Ми живемо по совісті чи з нею нарізно? Як важко відповісти на це питання в оточенні святинь!

Захоплює “Мелодія дощу”. Вона веде поміж наскрізних ескізів і зелених гаїв дорогами Тараса, битим шляхом... Уявне і реальне серпанком натхнення спадає на очі, а руки, немов поспішаючи до заходу сонця, малюють кінцевий етап тієї самої дороги (“Дороги довжиною в життя”) під пильним оком конвоїра. Старий і молодий Тарас на одному полотні.

Доказом номер два стоять серед степу “Предківські чертоги” Кам’яної Могили. Ось вона — ілюстрація слів Бориса Олійника: “Ми тут жили ще до часів потопу. Наш корінь у земну вростає вісь”. Діалоги з прахудожником, серія робіт присвячена саме йому. Розкриття мислення предків, розшифрування наскельних малюнків і головне — єднання крізь віки, про це — магічно-притягуючі, містично-рельєфні, немов той самий печерний живопис, полотна: “Сліди предків”, “Священний шлюб” та “Богиня землі”.

Що ж це як не “Дотик до вічності”, відбиток священного начала? Люди можуть бути різними за віросповіданням, політичними поглядами та статусом у суспільстві, але святині такі схожі у всіх.

Вловлюючи перше чисте враження від огляду експозиції, я був зачарований красою природи. Рідні краєвиди лікують, але нас затягує смог великого міста. Його непохитний алгоритм не дозволяє підвести погляд і замислитись над тим, що ми втрачаємо, надовго загубившись поміж записами в органайзері та легким чтивом Дар’ї Донцової. “На роботу...з роботи...будуєм соти”, жалюзі не пропускають світла, повітрям завідує кондиціонер. Отак і отримуємо все відфільтрованим і бездушним, позбавленим смаку та майже мертвим. А коли блимання електронного записника сповіщає, що настав “Час В.”(відпусток) — найближчий авіарейс несе нас в Єгипти, Болгарії та Туреччини, де наших більше, ніж їхніх, та “нашого”, освяченого віками, там не було, нема й не буде за жодних обставин.

Рідні маки напувають душу, викликають бажання жбурнути, поки ще не пізно, в смітник органайзер, зірватись із місця й побачити на власні очі “Святині української землі”.

На фото: *Іван Олійник і Леонід Гопанчук.*

“Лише барви на полотні завмерли, а життя там триває...”

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Як “кожум’яцькі аристократи” згадали самих себе оповість Тарас Кінько.

Я ВІЗЬМУ ТОЙ РУШНИК...

Наталя БАКЛАЙ,
член Лубенської міської організації ВУТ “Просвіта”, член Національної спілки письменників України, м. Лубни Полтавської області

...Хто ж вона була, ота найперша? Якою вона була? У яку хвилину (радощів чи печалі) її рука (а чи душа) торкнула нитку, голку, полотно, і вималювала першу квітку, і вишила першого в світі рушника? Отого рушника, якого потім через віки і століття оспівають у віршах і піснях, казках і легендах.

Це він — вишитий неповторними орнаментами — поєднає в собі свіжість почуттів, мудрість думки, чистоту помислів і одвічне поклоніння красі.

Це його непорочна врода несе в собі високу естетику в українській сільській хаті, де волею родинних традицій, пам’яттю поколінь усе ще вдається зберегти не лише високу національну мораль, а й духовність у символічних вишитих багатобарв’ях.

У вишивці відсутні копіювання. Кожна вишивальниця творила своє полотно. Мабуть, тому кожен рушник промовляє своїм символічним текстом, який ми вичитуємо, вловлюючи звуки того читання, наголоси, як орнаменти на полотні і, вловивши, зачаровані, завмираємо від прекрасного.

Не кожному (на жаль!) випала честь народитися в селі, де прикрасою домівки були рушники. І без тих рушників, як без образів, без мови, без печі й лави, без рядна годі уявити сільську оселю!

Я пам’ятаю часи, коли бабуся відкривали скриню, і мені, малій, дозволяли вибрати серед розшитих підзорників, наволочок, скатертин і сорочок рушник, “який тобі подобається”.

І ось тоді, поринувши у вишите царство квітів і листя, моя дитяча душа чаклувала, хвилювалася, дивувалась і губилася у чудодійному плетиві ниток, і не могла вибрати найкращого рушника, бо були вони всі — найкращі.

А бабуся розгортали те диво, і голублячи очима вишите, казали мені: “Ось цей — весільний, а оцей вишивала, як знайшлася твоя мама, а отой — як діда Санька забрали на Калиму, а цей — як він помер, а ось оцей у барвінку, — як народилася ти, а отой, як помру, — пов’яжете на хресті...”

І були ті рушники, як доля — не проста, а переплетена червоними і чорними хрестиками, а в них — радість і туга, біль і щастя, і така одвічна жіноча печаль.

Мабуть, із тих часів і вимальовувала моя поетична уява — довгі зимові вечори і образ красивої жінки, яка переплітала кольорові нитки пальцями і думками, неголосно виливала з самісінького серця пісню, і поєднувала землю, небо, калину і жайворона на білому полотні.

Бабуся гладили мої коси й утаємничено говорили, що рушники оберігають людей. Я вірила, бо рушники в нас вішали над вікнами, над картинами, над дверима й на покуті. Я не знала тоді слова “оберіг”, але була впевнена, що це рушники оберігають нашу хату від зла, від горя і від поганих людей.

Пам’ятаю, як у сусідів будували хату і рушниками підіймали сволоки. Рушники були вишиті дивовижними мальвами й голубими півниками. Такі вони мені були прегарні! І коли рушники віддали майстрам, я так позаздрила тим дядькам, які повезуть із нашого села отаку красу! З тих дитячих заздрощів я ледь не розплакалася, а бабуся всміхалися і повчали: “Пора самій братися за рушники, дивись, років через десять заміж ітимеш, а посагу — немає”.

Фото Олександра Литвиненка

Я знала, що у весільному посагу моєї мами було 14 вишитих нею рушників. (Спасителю і Матері Божій та дванадцятьом Апостолам, аби благословили, захистили і зберегли цей шлюб).

“Дати рушник” — традиційно означало згодитися на шлюб, готуватися до весілля. Рушники дарували старостам, святково перев’язували через плече, якщо на заручинах доходили до згоди. Такі рушники називали “плечовими”. Вишитими рушниками зв’язували руки молодих під час вінчання.

Фото Олександра Литвиненка

На вишитих рушниках приймали повитухи немовлят. А покидаючи рідну домівку, вирушаючи в далеку дорогу, мати благословляла на невідомі шляхи дитину, поклавши у вишитий рушник грудочку землі з рідного двору.

Рушник завжди був символом гостинності, бо на ньому дорогим гостям підносили хліб-сіль.

Виряджаючи хлопця до армії, дівчина або хрещена мати дарували солдату вишитого рушника, аби той не забув рідної домівки, а ще аби рушник уберіг захисника від біди і горя.

На вишитих (чорними нитками) рушниках проводжали людину в останню путь. Були ті рушники вузькі та довгі, і сумні-сумні, бо навіть квіти були на них — чорними. Такі рушники не дозволяли вишивати дівчатам та молодицям (аби не накликати чорного горя). Ці рушники гаптували бабусі, які вже думали про Вічність.

На хрестах на цвинтарі теж пов’язували вишиті рушники. Те символічне дарування рушників на хрестах означало вічну скорботу й нагадувало про те, що неодмінно хтось прийде пам’янути померлого, заплаче над могилою, підійде до рушника, щоб сльозу утерти...

Вже доля весни правнукам кує,
А хміль з калиною на полотні не в’яне,
Як добре, що в мого народу є:
Рушник весільний і рушник прощальний.
Благословенна будь на всі віки
Найперша жінка, що нашила квіти,
Душа мого народу — рушники,
Барвінками і мальвами зігріта.

Так писала я в свої юні роки, так мені гадалося, так думало майже все моє покоління. Думало, а робило інакше, бо саме покоління 50-х років, мої ровесники, що будували “розвинутий соціалізм”, знищили, розірвали нитки, якими були зшиті в єдиний орнамент традиції і звичаї рідного народу. Може, тому і наші шлюби стали (і досі є) такими нетривалими і не зв’язані навічно, бо жодна з моїх ровесниць так і не вишила весільного рушникового посагу, ба навіть отого єдиного весільного рушника, який стелять дружки в ЗАГСі під ноги молодим. Той традиційний весільний рушник або купували на базарі в чужої молодиці, яка, вишиваючи, закладала у весільний узор невідомо які думки, або купували у магазині, де продавалася (і нині продається) весільна атрибутика, де на етикетці штампованого фарбами весільного рушника стоїть артикул “Фабрика ім. Клари Цеткін”...

І, мабуть, діти наші не виростали б із такими засаленими душами, аби ми, не забуваючи ні на мить отих своїх традицій, проводжаючи їх у світи, дарували вишитого рушника, на якому “оживе все знайоме до болю — і дитинство й розлука й твоя материнська любов”.

І стільки ще треба пережити років, десятиліть чи століть, аби повернути оте прадавнє й одвічне, наше рідне праслов’янське? Бо хіба є у світі більше диво, ніж вишитий незбагненними квітами, неповторним орнаментом, диво-мережками і зелен-листом український рушник?

...Я візьму той рушник, простелю, наче долю...

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор **Павло МОВЧАН**

Головний редактор **Любов ГОЛОТА**

Редколегія
Любов ГОЛОТА, Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Анатолій ПОГРІБНИЙ, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Перший заступник головного редактора **Олександер ШОКАЛО** 279-49-47

Заступник головного редактора **Петро АНТОНЕНКО** 279-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань **Наталія СКРИННИК** 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар **Ірина ШЕВЧУК**

Відділ літератури **Уляна ГЛІБЧУК** 270-55-57

Відділ культури **Валентина ДАВИДЕНКО** 270-55-57

Спеціальний кореспондент відділу культури **Олександр ЄВТУШЕНКО** 279-39-55

Відділ просвітянської роботи **Ольга СКРИПКІНА** 270-55-57

Відділ коректури **Тетяна ЩЕРБАК, Ірина СТЕЛЬМАХ** 278-63-69

Комп’ютерна верстка **Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ** 278-63-69

Черговий редактор **Петро АНТОНЕНКО**

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: **вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001**

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.com.ua

Видрукувано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301216 Загальний наклад — 34000

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети **“Слово Просвіти” — 30617**

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

4 820095 780016 07016